

Marketinška strategija

Pripravljeno v okviru projekta

GardEN - Vzpostavitev čezmejne turistične mreže, regije drobnih čudežev, z razvijanjem ponudbe izven turističnih središč

Identifikacijska številka projekta: SI-HU 163

Pripravil:

PROFECTIO Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

2019

Kazalo vsebine

Kazalo vsebine	2
1. Povzetek	2
2. Analiza trga	4
2.1. Izvedeni turistični projekti na območju.....	4
2.2. O uskladitvenih strategijah.....	10
2.3. Dobre prakse iz tujine.....	16
3. Pregled stanja	20
3.1. Analiza povpraševanja in ponudbe	20
3.1.1. Značilnosti večdnevniht potovanj znotraj meja na Madžarskem	21
3.1.2. Gostinski promet v Sloveniji in Moravskih Toplicah.....	22
3.2. Možnosti in točke vključitve na regionalni turizem	23
4. Marketinška strategija	24
4.1. Značilnosti petih izdelkov, ki sestavljajo programske pakete GardEN	24
4.1.1. Paket izdelkov Dišavni in zdravilni bezeg	25
4.1.2. Paket izdelkov Orhideja	30
4.1.3. Paket izdelkov Vilinski vrt	36
4.1.4. Paket izdelkov Gozdno-travniške cvetlice - veliki zvonček.....	41
4.1.5. Paket izdelkov Zdravilna ajda	45
4.2. Priročnik celostne grafične podobe in komunikacija	50
4.2.1. Osnova oblikovanja celostne grafične podobe	50
4.2.2. Osnovna načela načrtovanja celostne grafične podobe	52
4.2.3. Pravilna uporaba logotipa	54
4.2.4. Prodajni in komunikacijski kanali ter sporočila	55
4.2.5. Ciljne skupine paketov izdelkov.....	57
5. Povzetek	58

1. Povzetek

Marketinška strategija je bila pripravljena za območje med Moravskimi Toplicami v Sloveniji in mestom Lenti na Madžarskem, ki se nahaja neposredno ob slovensko-madžarski meji, na območju dveh tromej (hrvaška-madžarska-slovenska, slovenska-avstrijska-

madžarska), v bližini treh držav. Območje, ki je bilo vzpostavljeno pod imenom GardEN, ima bogat rastlinski in živalski svet, za doline med gričevjem je značilna etnografska raznolikost, skratka, ponuja možnosti za odkrivanje številnih drobnih čudežev.

GardEN je idealno okolje za vse starostne skupine, ki si želimo „počasnega turizma“, spoznavanja odličnega naravnega okolja, hkrati pa ponuja možnost pohodništva in številne kolesarske poti ter nizkoprometne ceste za ljubitelje kolesarjenja.

Poleg naravnih znamenitosti lahko v regiji drobnih čudežev GardEN najdemo tudi zanimivo kulturno dediščino, zato smo na podlagi teh danosti po načelu „počasnega turizma“ pripravili pakete izdelkov, ki ponujajo doživetja pripadnikom različnih generacij.

Naš namen je pripraviti doživljajske pakete, ki bodo skladni z že realiziranimi investicijami in bodo obiskovalcem območja v vseh letnih časih zagotovili možnost sprostitve.

Z regionalno turistično ponudbo, ki temelji na podlagi obstoječih naravnih danosti, želimo nagovoriti tiste obiskovalce, katerim so pomembna trajnostni razvoj in prostočasovne aktivnosti z dodano vrednostjo. Posredna ciljna skupina za razvoj in sodelovanje so podjetniki, ponudniki storitev in predstavniki strokovnih organizacij na področju turizma iz območja GardEN, s katerimi lahko skupaj dosežemo, da obiskovalci odkrijejo lepote obmejne regije.

Našo strategijo dopolnjujejo tudi slikovni materiali, pripravljene za ključne tržne izdelke, z usklajenimi in medsebojno dopolnjujočimi se slogani, ki vsakemu obiskovalcu dokazujejo, da bo odkrivanje majhnih čudežev območja GardEN spadalo tiste izkušnje, ki jim bodo zaznamovale življenje, tako na tej strani meje kot onkraj nje.

2. Analiza trga

Če želimo pripraviti marketinško strategijo, moramo nujno podati pregled turističnega razvoja danega obmejnega območja, ciljev strategij za posamezni sektor in tistih primerov dobrih praks, na katerih lahko gradi območje GardEN.

2.1. Izvedeni turistični projekti na območju

Zahvaljujoč sredstvom iz Evropske unije za turistični in gospodarski razvoj se je odprla priložnost za izvedbo številnih projektov na obeh straneh obmejnega območja. V nadaljevanju sledita seznam in predstavitev v prvi vrsti turističnih projektov, ki so bili odločilnega pomena za življenje v slovensko-madžarskem obmejnem območju.

Murania - kapljica Evrope

Splošna cilja slovensko-madžarskega projekta sta bila stopnjevanje prepoznavnosti območja in razvoj skupnega turističnega območja obmejne regije s pomočjo razvoja skupnih turističnih izdelkov, ki so privlačni z vidika inovativnosti, kakovosti oziroma trženja. Projekt, ki je bil uresničen v okviru partnerskega sodelovanja Mestne uprave Lenti in Zavoda za razvoj Lendava, je vzpostavil turistično sodelovanje med skupno štirimi obmejnimi mesti, poleg omenjenih sta sodelovala še Bad Radkesburg in Mursko Središče, ki so v okviru projekta skupaj ustanovila Turistično območje Murania in pripravila strategijo za razvoj območja, enotno podobo ter spletno stran.

Kot del razvoja izdelkov so določili skupne tematske smernice (vino, kolesarjenje, sprehajanje, litopunkturni kamni), organizirali skupne turistično-promocijske prireditve, pripravili številne skupne izdaje, izvedli več turističnih usposabljanj in postavili informacijske panoje.

Projekt Murania lahko zaenkrat obravnavamo kot primer dobre prakse, ki je obetal, toda če upoštevamo njegove rezultate, projekt ni dosegel svojega potenciala. Večina vprašanih ponudnikov turističnih storitev je v leta 2013 izvedeni anketi ¹ podala negativno mnenje, kar

¹ *Vir:* L. Gyuricza.: A szlovén-magyar határvidék turizmusföldrajzi vizsgálata, Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola, Pécs, 2013

pomeni, da projekt ni imel bistvenega vpliva na lokalna podjetja, čeprav je bila osnovna ideja dobra. Rezultati raziskave so pokazali, da je bila 'ideja o območju Murania' pozitivno sprejeta, vendar se je sistem turističnega območja zdel prenagljen, ni se vgradil v zavest lokalnega prebivalstva, prav tako pa ni bilo mogoče prikazati bistvenega vpliva projekta na razvoj turističnih ponudnikov in gostinskega turizma.

24 Cities

Projekt 24 Cities je bil uresničen v obdobju med letoma 2014 in 2020 v okviru dveh zrcalnih projektov kot nadaljevanje projekta, ki je nastal v razvojnem obdobju med letoma 2007 in 2013. Projekt v proračunskem obdobju 2007-2013 je prispeval tako k ustanovitvi partnerskega odnosa med štiriindvajsetimi malimi mesti na slovensko-madžarsko-avstrijskem obmejnem območju kot tudi k uresničitvi pilotnih sodelovalnih dejavnosti.

Na podlagi teh izkušenj se je 8 avstrijskih, 7 madžarskih in 9 slovenski mest odločilo poglobiti pobudo in se osredotočiti na dva zelo aktualna in za območje specifična izziva. Cilj projekta City Cooperation II je bilo nudenje podpore partnerskim mestom, ki z enotno grafično podobo služijo kot 'svetilniki' in podpiranje tistih mehanizmov, ki kupno moč povezujejo z inovativnimi lokacijami. Projekt je razvil rešitve, ki so vodile do boljšega čezmejnega sodelovanja med mesti in institucijami, hkrati pa izmerljivo povečale regionalno konkurenčnost. V okviru projekta je med drugim prišlo do krepitve mestnih javnih služb, prav tako pa tudi do razvoja mobilne aplikacije.

Pannon Pleasure

Cilja projekta, ki je bil uresničen preko madžarsko-slovenskega sodelovanja, sta bila zagotovitev trajnostnega gospodarstva in socialnega razvoja na čezmejnem območju in spodbujanje izmenjave izkušenj na področju razvoja ter trženja turističnih proizvodov. Specifični cilj je bil izdelava čezmejne turistične kolesarske destinacije v prekmurski regiji ter v madžarskih županijah Vas in Zala.

Pomemben del projekta je bila čezmejna promocija, v ta namen je bil izdelan mesečnik, ki služi kot baza podatkov za turistične storitve in zanimivosti. Med projektnimi učinki so tudi informacijski sistem, video material in slikovni material, ki jih lahko uporabijo tudi drugi

deležniki na področju turizma. Na spletni strani se tako nahajajo atrakcije, kolesarske in pohodniške poti, kot tudi posebne znamenitosti in storitve, ki so urejene v tematske zbirke, z možnostjo iskanja po ciljnih skupinah.

Tourism&Media

Cilji projekta Tourism&Media so bili obogatitev ponudbe, prireditev, izdelkov in storitev, prav tako pa tudi razvoj medijskih vsebin ter turistične promocijske dejavnosti. Projektni partnerji iz treh različnih regij so se povezali, oblikovali enotno skupno slikovno podobo in tekom izvedbe projekta razdelali različne načine, ki jih je možno uporabiti pri predvidenih skupnih dogodkih. Vodilni partner je v televizijskih in radijskih oddajah predstavil posebne zgodovinske, arhitekturne, kulturne, gastronomske in turistične zanimivosti regije, ki jih je objavil v video obliki na DVD-ju in na spletni strani.

Pri izvajanju turistične promocijske dejavnosti so elektronski mediji v Sloveniji živeče madžarske skupnosti igrali pomembno vlogo, saj so v radijskih oddajah in promocijskih filmih predstavljali zgodovinske, arhitekturne, kulturne, gastronomske in turistične zanimivosti. Poleg zgoraj naštetih so k turističnemu oglaševanju destinacije in prireditev pripomogle oddaje, radijski oglasi in druge medijske vsebine. V mestu Szombathely so ustanovili sodobno turistično-informacijsko pisarno,

Green Exercise

Cilj projekta je čezmejna skupna promocija obstoječe kulturne in naravno-turistične ponudbe na slovensko-madžarskem obmejnem območju, s poudarkom na pomembnosti zdravega življenjskega sloga ter trajnostnih in ekoloških načinov prevoza. Tako so na obeh straneh meje na devetih lokacijah vzpostavili nove zelene tematske rekreacijske parke.

Obstoječe kulturne in naravno turistične znamenitosti so povezali prek kolesarskih in pohodniških poti, po katerih organizirajo tudi brezplačne pohode.

Znotraj projekta so poskrbeli za izboljšanje storitev ob obisku zanimivosti, za razvoj atrakcij, s katerimi predstavljajo naravna bogastva in ljudske običaje, za razvoj turističnih paketov, za izgradnjo dveh kolesarskih počivališč, za izobraževanje dveh kolesarskih turističnih vodičev,

za nabavo e-koles in enega minibusa, za organizacijo desetih delavnic v naravi in za razvoj enega nastanitvenega centra.

Izvedli so razvoj brezplačnega programa za turistično vodenje, ki kolesarje na podlagi GPS povezave vodi do konca po petih možnih poteh. Na mobilni aplikaciji so dostopne znamenitosti območja, dogodki, pohodniške poti, zato se aplikacija velikokrat uporablja kot turistični zemljevid na območju Narodnega parka Órség in Krajinskega parka Goričko.

TELE-KA-LAND

Po mnenju organizatorjev projekta se pri določenih programih turističnih storitev na območju pojavlja primanjkljaj, še zlasti pri tistih za družine z majhnimi otroki, poleg tega je ponudba neusklajena, način trženja pa premalo razvit.

Projekt TELE-KA-LAND v prvi vrsti cilja na družine z majhnimi otroki in jim nudi pravljичne dogodivščine v bližini narave. Namen izgradnje kompleksne čezmejne mreže Pravljičnih parkov je ustvarjanje takih turističnih izdelkov, ki bodo privabili družine oziroma stare starše z otroki. V štirih projektnih mestih, Nagyrécse, Magyarszerdahely, Dobrovnik in Moravske toplice, v katerih je ustvarjena mreža Pravljičnih parkov, obisk zainteresiranih spodbujajo s Pravljičnim zemljevidom in Pravljičnim potnim listom.

V okviru projekta bo izvedenih 15 splošnih dogodkov in 9 digitalnih dejavnosti, organizirana bodo izobraževanja za lokalne izvajalce storitev z namenom odpravljanja pomanjkljivosti (o modernih tržnih orodjih, konjeniškem turističnem vodenju in usposabljanju animatorjev), izdelana pa bo tudi spletna stran za predstavitev turističnih atrakcij. Za namen doseganja projektnih ciljev je bila načrtovana kompleksna marketinška dejavnost, za realizacijo katere so organizatorji projekta najeli podjetje, ki se ukvarja s turističnim destinacijskim managementom. Le-to bo zagotovilo sestavo programskega paketa za promocijo razvoja in uskladitev turističnih dejavnosti.

IronCurtainCycling

Naravne značilnosti obmejnega območja nudijo dobre možnosti za kolesarski turizem, vendar celovito, povezano in označeno kolesarsko omrežje in na le-tem temelječa, kolesarjem prijazna ponudba storitev na obmejnem območju še nista bila vzpostavljena. Ob

prepoznavanju te vrzeli so štirje madžarski in trije slovenski partnerji izvedli projekt na območju Lentija, Letenya, Óriszentpétra, Monoštra, Murske Sobote, Ptuja, Ormoža, Ljutomera in Lendave. Projektni cilj je bil izdelati celovito CBC kolesarsko destinacijo prek povezave poti, ki se priključujejo na cesto EV13 kot glavno os v smeri S-J, ureditev in oblikovanje kolesarjem prijaznih storitev ter dopolnitev ponudbe.

Med glavne projektne aktivnosti so spadale postavitve kačipotov na SI-HU odsekih cestne poti EV13, na regionalno cestno mrežo, ki se veže na ta odsek in na spominske točke železne zaves, kolesarskih središč za bogatitev kolesarjem prijazne ponudbe, e-polnilne točke, kolesarjem prijazne nočitve, skupni zemljevidi in mobilna aplikacija, tematske poti in turistični paketi, izoblikovanje spominskega mesta za železno zaveso, organizacija dogodkov in izvajanje nadaljnjih promocijskih dejavnosti.

Mobilna aplikacija v štirih jezikih obiskovalcem območja pomaga, da spoznajo okolico, v njej lahko najdejo regionalne atrakcije, gostilne, nastanitvene možnosti in prireditve, poleg tega pa vsebuje tudi predloge pohodniških poti in paketne predloge, ki so dopolnjeni z zemljevidi, opisi in informacijami o poteh. Prav tako so pripravili turistični vodnik, na spletni strani projekta pa so dosegljive konkretne tematske popotniške poti na obeh straneh meje.

Guide2visit

Projekt želi s v širšo turistično ponudbo vključiti slovensko-madžarsko obmejno območje, ki iz turističnega vidika velja za periferno, in sicer z vzpostavitvijo kompleksnega sistema usmerjanja obiskovalcev, s predstavitvijo območja kot privlačne turistične destinacije, z razvojem produktov in z zagotovitvijo fizične prehodnosti obmejnega območja.

Glavni cilj projekta je vzpostavitev celovitega sistema, ki bo usmerjal obiskovalce in zagotavljal, da turistična periferija postane del splošne turistične ponudbe. Ozaveščanje in seznanjanje se bosta realizirala prek promocijske dejavnosti, z vzpostavitvijo kolesarske povezave vasi Andovci in Budinci pa se bo izboljšala prehodnost obmejnega območja.

V aplikaciji „Visit Slovenia-Hungary” se nahajajo opisi najpomembnejših znamenitosti območja, gostiln, nastanitvev in programov, prav tako pa aplikacija obiskovalcem območja nudi podporo s slikami, s potovalnim načrtom, z eno potjo za pohodnike in eno za kolesarje, oziroma z večdnevnimi potovalnimi paketi.

Mesés Hetés / Pravljíčni Hetés

Projekt pokriva 10 naselij na Madžarskem in je bil uresničen prek sodelovanja lokalnih in državnih civilnih organizacij, samouprav, državnih institucij in s podporo Madžarske Nacionalne mreže za podeželje. Heteški vzorčni program je prednostni projekt, katerega cilji so bili raziskovanje in trajnostna uporaba krajinskih znamenitosti (ali značilnosti) ter vzpostavitev zelene poti. Zahvaljujoč uspešnemu delu je vzročni program Mesés Hetés Zöldút leta 2015 prejel madžarsko krajinsko nagrado. Glavna cilja programa sta bili ohranitev in promocija naravnih ter kulturnih vrednot območja Hetés.

Kultnatura

Glavni cilj slovensko-hrvaškega Interreg projekta Kultnatura je ustvarjanje turističnih produktov na območju projekta na podlagi aktivne integracije turistične dediščine, kar v povezavi z vaškim turizmom ciljnim skupinam nudi nova doživetja in skupaj z uspešnejšo marketinško strategijo prispeva k trajnostnemu turizmu. V sklopu projekta je bila razvita mobilna aplikacija Kultnatura, ki obiskovalcem nudi informacije o specifičnih temah in razne druge uporabne informacije glede razpoložljivih turističnih produktov oziroma namestitev.

KerKaLand

Cilj mestne občine Lenti in petih konzorcijskih partnerjev je uresničitev turističnega razvoja na podlagi specifičnih tem na regionalni ravni, oblikovanje turističnega paketa produktov KerKaLand, ureditev poti v skladu z določenimi temami, gradbena in obnovitvena dela razstavnih sob ter dvoran na določenih točkah tematske poti, izgradnja in izpopolnjevanje večnamenskih prostorov in funkcije, ki podpirajo prijaznost do obiskovalcev, tehnološke izboljšave, ki predstavljajo doživetja, in oblikovanje interaktivnih oblik predstavitev. S kolesom ali peš dostopne doživljajske poti služijo povezovanju kulturnih znamenitosti. Razvoj infrastrukturnega ozadja realiziranih prireditev v Lentiju služi tudi izboljšanju že tradicionalnih turističnih prireditev. Posodobitev kolesarske poti v okviru projekta Eurovelo 13 služi regionalnemu kolesarskemu turizmu.

Go In Nature

Mestne občina Murska Sobota, Zveza tabornikov Pomurja, samouprava naselja Csesztreg, Neprofitna javna d.o.o. Holnaposka in Zalaerdő Zrt so skupaj uresničili poglavitna cilja vključitve obmejne naravno-turistične ponudbe v širšo mrežo in inovativnega razvoja ponudbe naravnih doživetij.

Zalaerdő Zrt je pripravila strokovne raziskave in programe ter izgradila opazovalnice ptic, gozdne pohodniške poti in počivališča v mestih Kistolmács, Kálócfa, Zalalövő, Bödeháza, Obornak, Újudvar in Zsigárd. Razdelali so pohodniške in kolesarske poti med izbranimi mestnimi lokacijami, zemljevidi teh poti so dosegljivi na informativnih tablah in s pomočjo QR kode prek mobilnega telefona. Prav tako so organizirali izobraževanje vodičev in za programe gozdarskih šol pripravili škatle z navodili, gozdno-pedagoške knjige ter drug material, ki je bil pripravljen za zaposlene. Izdelali so programske pakete za različna tematska področja, ki se navezujejo na Državno gozdno železnico Csömödér in tako potnikom gozdne železnice ponudili sprostitev, polno dogodivščin. Svojo razstavo z imenom „Zakladi Göcseja, gozd in drevo“, ki se nahaja v zgradbi končne postaje železnice v mestu Lenti, so opremili z opremo za zvočno vodenje, s pomočjo katere so vodeni ogledi možni v različnih jeziki.

2.2. O uskladitvenih strategijah

Prilagajanje obstoječim strategijam ali strategijam na višji ravni je pomembno, ker nam omogoča skladno opravljati različne nadaljnje komunikacijske dejavnosti. Tako pride do multiplikacijskega učinka, kar bistveno prispeva k uspešnosti posredovanja turističnih sporočil.

Zahvaljujoč skrbni pripravi in načrtovanju projekta se smer razvoja prilagaja mestnim, regionalnim oziroma državnim vizijam in tako izpopolnjuje že obstoječe razvojne smernice ter tudi tiste razvojne smernice, ki so načrtovane v drugih programih in vključene v strategije.

Državna strategija za razvoj turizma 2030²

² **Vir:** Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030, Magyar Turisztikai Ügynökség, Budimpešta, oktober 2017 (Državna strategija za razvoj turizma 2030, Madžarska agencija za turizem)

Med najpomembnejše globalne trende in prihodnje izzive, ki so del strategije, spadajo iskanje doživetij, avtentičnost in spoštovanje okolja, kar pomeni, da vedno več potnikov išče edinstveno doživetje namesto izdelka, ne želi spoznati klasičnega turističnega življenja, pač pa želi izkusiti lokalno življenje, sodelovati v lokalnih dejavnostih in živeti kot aktivni udeleženec, kot to počne lokalno prebivalstvo. Za destinacijo potovanja se ne odločijo na podlagi specifične znamenitosti, ampak sta to obljuba doživetij in pričakovano počutje tekom oddiha. S paketnimi ponudbami, ki jih bomo izdelali v okviru projekta, želimo ugoditi točno tem pričakovanjem našega časa.

V primeru **aktivnega turizma** je motivacija turista za potovanje opravljanje neke prostočasovne ali športne dejavnosti, ki zajema fizično aktivnost, kar vključuje tudi eko-turizem. V primeru **naravnega turizma** je motivacija doživljanje bližine narave, spoznavanje naravnih ali regionalnih vrednot, in ni nujno povezano s fizično aktivnostjo. V svetovnem merilu je med izdelki aktivnega turizma v prvi vrsti zaznati znatno porast pustolovskega turizma, eko-turizem kaže znake neprekinjene rasti povpraševanja, glamping (luksuzni turizem) pa predstavlja specifično tržno nišo.

V prvi vrsti je značilnost aktivnega turizma na osnovi narave v tem, da pri tej obliki turizma 66% celotne turistične porabe ostane na obiskani destinaciji.

Pomen **gastronomskega območja** je v turizmu dvojen: lahko ga razumemo kot samostojen turistični proizvod, lahko pa ga obravnavamo kot del osnovne infrastrukture gastronomske ponudbe destinacije in ima tako lahko odločilnejši vpliv na uspešnost destinacije z vidika vključitve gastronomske ponudbe, ki je prisotna na tem območju ne (posamezne restavracije z vrhunsko ponudbo).

Drugi trendi, ki se krepijo v gastronomskem turizmu, so vedno večji poudarek na zdravem življenjskem slogu in vprašanje trajnosti, poleg tega pa tekom popotovanja vedno več ljudi išče avtentične izkušnje in tako se širi slow food gibanje. V preteklosti uporabljene madžarske osnovne sestavine in recepti se postopoma vračajo na jedilne liste restavracij.

Kmečke in gastronomske tržnice so vedno bolj priljubljene, tudi regionalna gastronomija ima iz leta v leto resnejšo vlogo, lokalni proizvodi, ki predstavljajo 'doživetje, ki ga lahko odneseš domov', pa prav tako doživljajo svojo renesanso. Za zastopanje kvalitete gastronomije so na Madžarskem ustanovili združenja Felelős Gastrohős (odgovoren gastrojunak) in Stílusos Vidéki Éttermiség (Stilska regionalna restavracijska dejavnost), katerih fokus so raziskovanje lokalnih osnovnih sestavin, vključitev v ponudbo ter trajnostni razvoj.

Na Madžarskem raste priljubljenost rekreativnega in turističnega **kolesarjenja**, mreža kolesarskih poti se neprestano razvija. Treba je uresničiti skupen koncept za nadaljnji razvoj mreže na podlagi operativne strategije in razvoja smernic, treba je zagotoviti tako izgradnjo pomožnih objektov ob kolesarskih poteh kot dostopnost navezujočih se storitev (zavetišča pred dežjem, počivališča, polnilno mrežo, vstopne točke za brezžični internet). Treba je izgraditi določene prehodne javne kolesarske sisteme s primernimi modernimi kolesi, ki ustrezajo terenskim razmeram (e-bike), prav tako je treba postaviti kolesarsko turistično spletno stran v več jezikih.

V prvi vrsti je ponudba doživetij **podeželskih destinacij** konkurenčna pri domačih turistih in v primeru določenih izdelkov v nekaterih tujih državah. Z razvojem teh destinacij ob večjem domačem povpraševanju bi lahko sčasoma postale bolj konkurenčne na državni ravni in v te namene so določili sledeče strateške smernice:

- Na kratki rok (1-3 let) je na pomembnih regionalnih izvornih trgih nujna integracija ponudb doživetij, izboljšanje domače prepoznavnosti in segmentirana, ciljna marketinška komunikacija.
- Na srednji rok (3-5 let) se kot posledica trženja destinacij in uresnitve ciljnega razvoja rasti kapacitet in kvalitete povečata tako lokalno kot tudi regionalno povpraševanje, kar prispeva k oblikovanju konkurenčne ponudbe doživetij.
- Na dolgi rok (5+ let) je glavna naloga povečana promocija tistih podeželskih destinacij, ki razpolagajo z mednarodno konkurenčnimi izdelki, na tujih tržiščih.

Povzamemo lahko, da je Državna strategija za razvoj turizma 2030 oblikovala želeno **vizijo** prihodnosti madžarskega turizma, z elementi katere se lahko v veliki meri poistoveti mentaliteta projekta. Trajnostni razvoj gospodarstva, ustvarjanje delovnih mest in izdelkov, kvalitetna ponudba doživetij, razpoložljivost in dostopnost turistične ponudbe, enostavna uporaba različnih prevoznih sredstev, ponudba družinam prijaznih znamenitosti in storitev ter digitalne in inovativne rešitve igrajo enako pomembno vlogo pri uresnitvi projekta GardEN.

Strateška vizija slovenskega turizma za obdobje 2017-2021³

³ **Vir:** Pripravil konzorcij CPOEf in Horwath HRL: Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021/Slovenija, 5. oktobra 2017.

Temelja strateške vizije slovenskega turizma sta trajnosten in odgovoren razvoj, poleg tega so se vsi soudeleženci zavezali k ohranjanju kulturne in naravne dediščine ter k odgovornemu in trajnostnemu razvoju turističnih izdelkov. V strateški viziji se Slovenija vzpostavlja kot posebna butična eko-destinacija, ki vzpodbudi zanimanje tistih potnikov, ki iščejo aktivna doživetja in duševni mir. Strategija državo razdeli na 4 makro destinacije, med katerimi je ena **Termalna Panonska Slovenija**, kjer so Moravske Toplice, Radenci in Lendava med vodilnimi destinacijami. Če upoštevamo sam karakter regije, nam destinacija z romantičnim mozaikom planjav, hribov, vinogradov, gradov in termalnih izvirov ponuja možnost za počitek, ohranitev zdravja, napolnitev baterij, aktivnih prosto časovnih dejavnosti in kulinarčnih doživetij, kar popolnoma sovpada z aktivno turistično in gastronomsko vizijo projekta GardEN. Temu primerni so tudi ključni produkti, ki so zdravje in dobrobit, gastronomski in podeželski turizem, sekundarni produkti, ki služijo podpori, pa so doživetja na prostem in naravno kulturni turizem. Celoletna ponudba produktov **zdravja** in **dobrega počutja** se osredotoča na zdravje, preventivne terapije, wellness, počitek in termalna kopališča, primerna za vse starostne skupine. **Gastronomski** proizvodi gradijo na lokalnih produktih in receptih ter obsegajo tudi okusna vina in piva. **Podeželski turizem** ponuja možnost celoletnih doživetij, ki temeljijo na avtentičnih doživetjih na kmetijah, pri manjših ponudnikih storitev in kletarjih. Z vključitvijo v glavno družino izdelkov Termalne Panonske Slovenije projekt GardEN v veliki meri gradi na danostih, značilnostih in zmožnostih gastronskega, zdravstvenega, aktivnega in podeželskega turizma.

Na podlagi njihovega vpliva na podobo in dobiček ta strategija spada med najpomembnejše turistične produkte za zdravje in dobro počutje ter produkte, ki nudijo **outdoor doživetja**, prav tako imajo močan vpliv na naravo vezana doživetja in gastronomija. Razvoj slovenskega turizma temelji na **trajnosti**, katere cilj sta visoka stopnja spoštovanja vrednosti narave in najširša možna integracija kulturne dediščine v turistični sektor.

Slovenija je leta 2016 določene ciljne skupine razdelila v **tri segmente**: raziskovalec (doživetja), družbeni metulj (družbeni dogodki) in muza (wellness, selfness, midnfullness). **Raziskovalec** prispe na destinacijo zaradi kulturnih, zgodovinskih ali naravnih znamenitosti (značilnosti), uživa v gastronomski ponudbi, se zanima za šport in aktivne prostočasovne dejavnosti, rekreacijo, adrenalinske pustolovščine. **Družbeni metulj** pride v državo v iskanju družbenih dogodkov, zabave in doživetij, cilj potovanja sta družinski oziroma skupni mir in povezovanje, sodelovanje v skupnih aktivnih programih. **Muza** koristi storitve za nego

zdravja in lepotilno nego ter wellness storitve, cilj je umik iz vsakdanjika in samoizboljšanje (selfness, mindfulness). Projekt nudi kvalitetne in kompleksne doživljajske možnosti obiskovalcem iz vseh treh segmentov.

Pomurski gospodarski razvojni program

Cilj strategije⁴ je doseči razvoj gospodarske sposobnosti in s tem preprečevaje odseljevanja iz pomurskega območja, predvsem na področju kmetijstva in turizma prek sinergičnih ukrepov in usklajenih posegov, ki so namenjeni stimulaciji. Temu cilju podreja razvoj kompleksnih in kvalitetnih turističnih storitev. Lendavska parafinska zdravilna voda, zgodovinske znamenitosti pomurskih mest in okoljske ter kulturne danosti manjših naselij so lahko relevantne turistične zanimivosti, če pride do dopolnitve pomanjkljivih storitev, če pride do razvoja in večje raznolikosti nastanitvene ponudbe ter se izboljšata kvaliteta in marketing storitev. V te namene je razvoj pomurskih turističnih atrakcij nujen, kar bo privedlo do izboljšanja kvalitete obstoječih nastanitvenih in storitev, do izgradnje manjkajočih nastanitvenih in nastanitvenih tipov, do razširitve ponudbe in razvoja kvalitete turističnih atrakcij ter programov, hkrati pa do izboljšave prepoznavnosti območja - med drugim tudi tega, ki se razvija pod enotno trgovsko znamko Pomurje.

Pomurje, ki se nahaja na stičišču meja štirih držav, razpolaga z dobrimi turističnimi zmogljivostmi. Turistične atrakcije, ki privabijo večje množice, se nahajajo predvsem v Dobrovniku in Lendavi. Pokrajina, narava in edinstven vzorec poseljenosti že sami po sebi lahko zagotovijo odlično okolje za ljubitelje aktivnega turizma. Madžarsko prebivalstvo v okolici, kulturna dediščina in običaji lahko predstavljajo še eno dodatno atrakcijo za obiskovalce iz Madžarske.

Na področju turističnih posegov so določili štiri ukrepe.

Cilj **podpiranja razvoja turizma na mikroravni je**, da prispeva k izboljšanju ponudbe in kvalitete turističnih **storitev** ter s tem poveča prihodke za vse soudeležence turistične dejavnosti v Pomurju. Med storitvami in programi je zaželen uresničitev dodatnega razvoja tako obstoječe kot tudi nove ponudbe, na primer izgradnja popotniških poti.

Cilj **naložbe v turizem in podpiranja njegovega razvoja na makroravni je**, da prispeva k ustanovitvi **novih znamenitosti in programov**, ki se razlikujejo od trenutno dostopnih,

⁴ **Vir:** Pomurski gospodarski razvojni program Kakasdi Hajós Mihály

oziroma le-te izpopolnjujejo, kar bo v Pomurje pritegnilo veliko število turistov s posebnimi interesi.

V okviru ustanovitve in razvoja dejavnosti ter storitev v namene podpiranja turizma v Pomurju se odpirajo možnosti za oblikovanje enotne podobe in turističnega marketinškega imena, za opravljanje koordiniranih tržnih dejavnosti ter za usklajevanje programske ponudbe, kar lahko vključuje tudi sofinanciranje prispevkov tistih projektov, ki so bili pridobljeni s pomočjo podpore neprofitnih organizacij.

Cilj ukrepa za spodbujanje razvoja turizma z izobraževanjem je izobraževanje aktivnih in zainteresiranih ljudi v storitveni in turistični panogi na področjih praktičnih turističnih ved, trženja ter jezikovnega poznavanja prek uresničitve v okviru projekta določenega razvoja na mikroravni.

Strategija razvoja zdravilišč 2016 Lenti

Med cilji, razvojnimi smernicami in prioritetami strategije razvoja zdravilišč so bila določena 4 področja in sledeče poglavje vsebuje elemente tistih, h katerim se lahko priključi razvojna vizija GardEN.

Kot del **smernic razvoja marketinga, utrditve sodelovanja in razvoja povezovanja v mrežo** so navedene krepitve sodelovanj, ki vzpodbujajo razvoj kompleksne turistične ponudbe, krepitve občinskega trženja in vključitev lokalnega prebivalstva, izgradnja mreže lokalnih produktov in spodbujanje čezmejnih odnosov - GardEN projekt se na te cilje dobro naveže v izpopolnjevalni vlogi.

Razvojne smernice, opredeljene v tematskih ciljnih, ki so turistični razvoj zdravilnega kopališča in okolice, krepitve ponudbe zdravilišč ter na njih navezujoč se razvoj atrakcij, so razširitev ciljnih skupin, večja odprtost do mladih, krepitve mesta Lenti kot turistične destinacije, obogatitev dosegljivih atrakcij, razvoj mestne podobe, spodbujanje izvajanja navezujočih se gostilniških in trgovskih dejavnosti ter krepitve zdravstveno-turističnih storitev.

S kvalitativnim in kvantitativnim razvojem zelenih in javnih površin ter s promocijo aktivne uporabe le-teh lahko Projekt GardEN skladno doprinese k uresnitvi cilja kvalitetnega izoblikovanja okolice zdravilišča in razvoja podobe mesta.

Relevantne povezovalne točke znotraj razvoja in s ciljem oživitve gospodarstva so krepitev turističnega sektorja preko ustvarjanja delovnih mest, spodbujanje novih lokacij za organizacije, krepitev maloprodaje, izboljšanje podjetniškega sektorja in spodbujanje rasti turističnega prometa.

2.3. Dobre prakse iz tujine

Najboljše prakse in dobri turistični prijemi uspešnih destinacij nam z zornega kota projekta prikazujejo smernice, podajo relevantne in odločilne trende, dajo navdih in ideje za nadaljnje manjše in večje razvojne smeri ter služijo kot dragocena priložnost za učenje za vse podjetja in ljudi, ki so aktivni v upravljanju destinacije.

Gradiščanska

V regiji organizirajo številne 3-4 ure trajajoče delavnice na temo narave in varovanja okolja, imajo hkrati razgiban in informativen program, med drugim tudi:

- V okviru brezplačnega izobraževanja turističnih vodičev predajajo nujno potrebno organizacijsko in praktično znanje ter ideje.
- Delavnica, v katero je vključen sprehod, da lahko sodelujoči v namene ozaveščenosti o različnih problemih v okolju spoznajo naravne in gospodarske značilnosti ter značilnosti rabe prostora dotičnega območja.
- Tekom večernih sprehodov lahko ljubitelji naravi pod vodstvom ustreznih strokovnjakov izvedo več o svetlobnemu onesnaževanju rastlinskega in živalskega sveta, pa tudi o pogostih vplivih le-tega na človeka.
- Tistim, ki jih zanima varovanje podnebja, ponujajo program na prostem, kjer lahko v okoliških vrtovih in njivah pridobijo praktično znanje o ozadju opaznih sprememb in o možnostih enostavnega sledenja naravnemu koledarju.
- Kolesarski izlet v spremstvu strokovnega vodiča vodi prijavljene do nahajališč čemaža v gozdovih, kjer ga skupaj naberejo, predelajo in iz rastline pripravijo pesto, ki ga lahko odnesejo domov.
- Območje Južne Gradiščanske ponuja različne tematske možnosti za pohodništvo, kot je ogled zaščitene močvirskih tulipanov s strokovnim vodenjem, kjer lahko sodelujoči pridobijo znanje tudi o številnih drugih zaščitene rožah.

- Vzdolž pohodne poti so prek povezave gozdnopedagoškega vodenja in vplivov same poti na vsa čutila dostopne različne informacije o avtohtonem živalskem in rastlinskem svetu ter o njihovem življenjskem prostoru.
- Udeleženci se lahko na gozdnem pohodu naučijo neopazno potepati po naravi in zanetiti ogenj brez pripomočkov, na koncu pa na tabornem ognju ob spremljavi petja spečejo pico.
- Na območju mesta Bad Tatzmannsdorf lahko najdemo primere povezave tombole in gostinstva s pohodom ob polni luni.
- V ponudbi so se pojavili športni dogodki v dobrodelne namene (na primer tek).
- Zainteresirani se lahko na električnem kolesu odpravijo na ogled narave, kar služi tudi odkrivanju in spoznavanju skritega živega sveta.
- Dosegljive so tudi pohodniške poti, prek katerih se lahko spoznajo naravne znamenitosti naravnega parka, v prvi vrsti štoklje.
- Tisti, ki iščejo poživitev, pomiritev ali razbremenitev stresa, se imajo možnost udeležiti t. i. gozdne kopeli v okviru gozdnega sprehoda.

Obstaja veliko primerov dobrih praks pri organizaciji daljših, eno ali večdnevni izletov:

- Več izletov in paketnih ponudb vsebuje lokalno degustacijo, tekom katere je mogoče poizkusiti razne pridelke, ki so povezani z destinacijo.
- Na voljo so večdnevna kolesarska doživljajska potovanja, pri katerih so zagotovljeni uporaba elektronskih koles s pritrjenimi torbami, brezplačno parkiranje, kolesarske publikacije, nastanitve, večerja s štirimi hodi in 24-urna pomoč.
- Cilj 4 dnevnega paketa je doživetje indijske Ayurvede, dodatno pa paket poleg nastanitve vsebuje tudi pregled z zdravstvenim svetovanjem, dnevne vaje joge, 2 masaži, kulinarčne izkušnje in čajne obrede, ki so tipični za ayurvedo in neomejeno uporabo wellnessa.
- V namene vključevanja mladih do 15. leta izvajajo za 4 starostne skupine petdnevne pustolovske, preiskovalne, raziskovalne in na splošno z igrami prepredene tabore na prostem, tekom katerih se med drugim otroci lahko naučijo gradnje in izdelovanja iz osnovnih naravnih materialov, spoznavajo zdravilne rastline in si ob tabornem ognju pripravijo hrano.

- Tekom popotovanja naravni zakladi se predstavijo avtohtona zelišča, ki jih je možno tudi posamično spoznati in poskusiti na raznih postajah, na koncu popotovanja pa je ob tabornem ognju mogoče poskusiti tudi pekovske izdelke, ki se pečejo na ognju (Steckerlbrot) in zeliščne namaze, ki jih pripravite sami.

Mostviertel, Spodnja Avstrija

Prepoznavni lokalni proizvodi regije Mostviertel so med drugim zelišča in značilna sorta hruške, na katerih gradijo eno ali večdnevne polnaravne programe, popotovanja in paketne ponudbe.

- Ponujajo večdnevne pakete, ki poleg nastanitve ponujajo degustacijo lokalnih proizvodov, voden ogled lokalnih atrakcij, ogled mesta z avdio-vodnikom in osebni ter kolesarski prevoz.
- Paket, ki temelji na sorti hruške, značilne za lokalno regijo, poleg nastanitve ponuja tudi doživljajsko večerjo z degustacijo, vodeno doživetje po destilarni, ki se nahaja v sadovnjaku, in eno vstopnico v center za obiskovalce na temo hrušk z imenom MostBirnHaus.
- Vključevanje piknikov iz lokalnih izdelkov v pakete lahko predstavlja zanimivo dopolnitev k vsakemu organiziranemu ali individualnemu doživetju, o čemer priča tudi več primerov dnevnih paketov v Mostviertelu. Vsi individualni popotniki lahko na spletni strani Mostviertela najdejo zbirko najboljših mest za piknike, ki se jih tekom prebivanja splača obiskati in za katere je na lokacijah pogosto mogoče kupiti piknik pakete z lokalnimi pridelki.
- Med enodnevnimi izleti najdemo tudi skupinske programe, ki temeljijo na obisku in spoznavanju lokalnih zeliščnih vrtov: po kosilu si obiskovalci lahko ogledajo kmetije in degustirajo lokalne pridelke.
- V programski ponudbi služijo zadovoljstvu gostov poleg obiska vrtov tudi jedi iz divjerastočih zelišč, potovanje z ozkotirno železnico, vodeni ogledi in vstop v naravni park.
- V ponudbi je tudi enodnevni program, ki vsebuje voden ogled po učni poti in vrtu, kosilo s tremi hodi in obisk muzeja narave.
- Srečamo se lahko tudi s takim doživljajskim izletom, ki zainteresirane vabi na ogled več tovarn lokalnih proizvajalcev in na degustacije, vodeni ogled zelišč ter na kosilo.

- Eden od programov ponuja pohodniški izlet z vodenim ogledom lokalnega vinograda, vključno s kosilom ob vinu in degustacijo.
- Del paketov so tudi doživljajska potovanja, ki stopnjujejo doživetje izkušnje, na primer vožnja z ozkotirno železnico, vožnja s čolnom, ipd.

Vzhodna Štajerska

V sloganu destinacije označujejo Vzhodno Štajersko kot vrt Avstrije in tako je naravno, da lahko obiskovalci izbirajo med veliko doživetji, tako naravnimi, tistimi, ki se navezujejo na lokalne pridelke, in gastronomskimi.

Med dobre prakse, ki jih na tej destinaciji lahko odkrijemo, spada ta, da v ponujene programe in programske pakete ter v gastronomijo v največjem možnem obsegu vključujejo široko paleto lokalne zelenjave, sadja, predelane hrane in vina, prav tako pa tudi vključujejo njihovo mesto izvora, torej kmetije same. Sledeči primeri nam služijo kot primeri dobre prakse:

- Na široki paleti gastronomskih in polnaravih prireditev se nahajajo: prireditev odprtih kleti z rimljanskim pridihom po imenu „Night Race“, festival cvetenja jablan, kulinarčna doživetja v okviru festivala Slow-Food-BIO, prav tako lokalni vrtnarski festival gastronomske raznolikosti ter nauka o vrtnarjenju in zeliščih, ali pa festival „Garten-Lust“ s svojim peštrim spremljevalnim programom, v okviru katerega se obiskovalcem odpirajo sadovnjaki v regiji.
- Na destinaciji se lahko že v primeru ene nočitve koristi turistična karta GenussCard, s katero je omogočen dostop do 200 atrakcij ali storitev.
- V okolici ponujajo piknik paket, ki ga poleg nočitve sestavljajo še doživljajski zajtrk, regionalna turistična karta in ena košara za piknik z lokalnimi pridelki, prav tako pa ponujajo paket, ki prejšnjega izpopolni še z uporabo kolesa.
- Na voljo je paket, ki temelji lokalnega pridelka (jabolka), in pri katerem uporabijo ta pridelek za pripravo pijače dobrodošlice, pri ureditvi sobe in pripravo hrane, v sobi na temo jabolka tako gosta pričaka postelja iz jablanovine, ponudniki paketa pa gostu priporočajo izlete in pohodništvo.
- Obstaja paketna ponudba, ki s tematsko sobo na podlagi lokalnega pridelka (hruške), doživljajskega zajtrka, z uporabo regionalne turistične karte, s pijačo dobrodošlice iz lokalnih pridelkov, cvetličnim aranžmajem in uporabo palic za nordijsko hojo v gostu vzbuja vzdušje regije.

- Ena gostilna skrbi za dobrobit gostov s pijačo dobrodošlice iz lokalnih pridelkov, vodenim ogledom, sprehodom po tematskih vrtovih Pöllauberg-a in degustacijo zelišč, peko jabolčne pite z lastnikom in darilnim paketom iz lokalnih proizvodov ob odhodu.
- V določenih primerih pridejo lokalni proizvodi direktno iz vrta na mizo.
- Dober primer skupinskega potovanja v regiji je oddih z dvema nočitvama, kar vključuje pijačo dobrodošlice, lokalno ponudbo hrane, degustacijo treh različnih tipov lokalnih pridelkov in uporabo turistične kartice.

Tudi drugi predeli Avstrije nam prikazujejo dobre prakse. Vzhodna Štajerska ponuja obiskovalcem regije številne kulinarčne delavnice s soudeležbo ponudnikov storitev, med drugim s peko jabolčne pite, pripravo kruha in veganskim kulinarčnim tečajem s štirimi hodi in poudarkom na spoznavanju pravilne uporabe olj, začimb in zelišč.

Kljub temu, da se ne navezuje na teme programske vsebine, lahko sledeče služi kot zanimiva izpopolnitev komunikacije:

Regionalna turistična organizacija na svoji spletni strani ponuja številne nasvete na temo domače nege rastlin, o obrezovanju, izogibanju zmrzali, o predelavi in uporabi pridelkov, celo zbirko receptov, pri katerih se lahko uporabljajo lokalne osnovne sestavine, na primer priprava zeliščnega sirupa, s katerim si tudi brez obiska lahko doma pričarate vzdušje regije.

3. Pregled stanja

3.1. Analiza povpraševanja in ponudbe

S svojo raznoliko ponudbo se županija Zala lahko uveljavi na turističnem tržišču, saj se njena privlačnost razlikuje od regije do regije. Privlačnost mest, ki ležijo v bližini jezera Balaton, je v prvi vrsti jezero samo, medtem ko številna druga mesta gradijo tujski turizem na termalnih vodah, med njimi tudi Lenti. Na osnovi danosti obmejnega območja lahko povemo, da območje regije GardEN razpolaga s podobno ponudbo na slovenski in madžarski strani meje, dve izpostavljeni območji sta mesti Lenti in Moravske Toplice, ki privabita največ gostov. Ponudbo teh dveh mest dobro dopolnjujejo regionalno dostopne storitve z vaškimi in naravnimi znamenitostmi ter možnostjo aktivnega preživljanja prostega časa.

3.1.1. Značilnosti večdnevnih potovanj znotraj meja na Madžarskem

V pregledanem časovnem obdobju med letoma 2015-2018 je število večdnevnih potovanj, z izjemo leta 2016, stagniralo oziroma je raslo zahvaljujoč štiri- ali večdnevnim potovanjem. Kot rezultat tega je delež potnikov, ki preživijo eno do tri nočitve, vseskozi upadal (iz 66 % na 53 %), hkrati pa se je dvigoval delež potnikov, ki preživijo štiri ali več nočitev (iz 34 % na 46 %). Količina preživetih dni nakazuje na trend dvigovanja, znotraj katerega je leto 2017 tisto, ki izstopa z 5.22 milijoni preživetih dni, v preostalih letih pa so gostje v županiji Zala preživeli 4.2-4.6 milijona nočitev. Dolžina trajanja potovanj z eno do tremi nočitvami je bilo vsako leto v povprečju daljše od treh dni (in se je zmanjševala), v primeru potovanj s štirimi ali več nočitvami pa je dolžina trajanja potovanj bila v povprečju med 6,8 in 7,7 dni (in je rasla). Razmerje obiskovalcev na večdnevnem potovanju znotraj države, ki obiščejo županijo Zala je v povprečju 50-50 %, pa tudi pri porabi ni bistvenega odstopanja.

Leta 2018 so 52 % turističnih prihodkov večdnevnih potovanj znotraj države predstavljali prihodki iz štiri- ali večdnevnih nočitev. Leta 2017 so prihodki presegli 38,4 milijarde forintov in, z izjemo rahlega padca leta 2016, neprestano rastejo.

Celotna povprečna poraba posameznega gosta tekom enega potovanja je med leti 2015 in 2018 zrasla iz 34.400 forintov na 36.600 forintov; v primeru 1-3 dnevnih nočitev je zrasla iz 27.600 na 30.400 forintov, v primeru 4- ali večdnevnih nočitev pa se je količina porabljenega denarja dvignila iz 45.000 na 48.000 forintov.

Namestitev in z namestitvijo povezani stroški postajajo vedno večji delež porabe pri potovanjih znotraj države, medtem ko so leta 2015 ti stroški predstavljali 45 % celotne porabe za oba primera trajanja potovanja, so leta 2018 predstavljali že 53 % celotnega stroška.

Glede na turistično motivacijo obiska je v časovnem obdobju med letoma 2014 in 2018 60-71 % obiskovalcev prispelo v županijo z namenom, da se rekreirajo, zabavajo in spočijejo, 11-15 % pa jih je prispelo, da se udeležijo aktivnosti za vzpodbujanje zdravja. Obiskovalci so v povprečju na območju preživeli 4,7 do 4,9 dni, pri obiskovalcih, ki so prišli v županijo na počitnice, je bilo to obdobje malo daljše, medtem ko so obiskovalci, ki so prišli z namenom vzpodbujanja zdravja, ostali med 4,2 do 5,4 dni.

Z vidika izobraženosti obiskovalcev imamo dve podobni skupini s podobnim razmerjem, namreč 38-44 % ima najmanj srednješolsko izobrazbo, skupina z univerzitetno izobrazbo

znaša 30-37 %, od preostalih 25-27 % jih 15 % nima izobrazbe (velik del teh so mladostniki pod 14 let), okoli 10 % pa ima osnovnošolsko izobrazbo.

Analiza starostnih skupin večdnevni obiskovalcev glede na njihovo številčnost nam pove, da največ obiskovalcev županije izhaja iz starostne skupine med 45 in 64 leti (270-350.000), sledi starostni razred med 25 in 44 leti (250-310.000). Vedno večji je delež obiskovalcev iz starostnega obdobja med 0 in 14 let, saj je ta leta 2018 znašal skoraj 20 %, k kateremu dodamo še 5-7 % delež starih med 15-24 let ter preostalih 15 %, kar znaša delež starih nad 65 let. V vseh starostnih skupinah je povprečno obdobje bivanja 4,5-5 dni, v povprečju pa najdlje časa ostanejo upokojenci in otroci.

Povprečni dnevni stroški od padca leta 2016 naprej nprestano rastejo, a leta 2018 še niso dosegli nivoja iz leta 2015 (7.700 forintov), tekom potovanja pa starejši od 25 let v povprečju porabijo med 7 in 9.000 forintov na dan.

3.1.2. Gostinski promet v Sloveniji in Moravskih Toplicah

Leta 2018 je v Slovenijo prispelo 180.800 tisoč madžarskih turistov, kar predstavlja 4 % vseh gostinskih prihodov in pomeni 12 % rast v primerjavi z letom prej. Temu primerno se je tudi dvignilo število nočitev: 485.000 nočitev madžarskih gostov je za 29 % višje od uradnega števila iz leta 2017, kar predstavlja 4,3 % vseh skupnih nočitev.

Po sezonski razčlenitvi je spomladi 2018 Slovenija dosegla 10 % rast na področju gostinskega prometa. 25 % gostinskih nočitev tujcev (518.000) se veže na gore, 17 % (358.000) pa na negovanje zdravja (zdravilišča), madžarski gostje pa so predstavljali 90.000 nočitev v Sloveniji. Na podlagi izmerjenega števila gostinskih nočitev v spomladanskih mesecih je bilo v Moravskih Toplicah 132.400 turističnih nočitev, s tem se je mesto povzpelo na 4. mesto najbolj priljubljenih destinacij v državi.

V primerjavi s prejšnjim letom so poleti v Sloveniji zaznali za 7,3 % višje turistične prihode (2,5 milijonov) in za 10 % višjo število nočitev (6,9). 38,6 % nočitev tujcev, torej 2 milijona nočitev, je vezano na obisk gora, in 18,6 % vseh nočitev je vezano na nego zdravja, kar predstavlja 650.000 nočitev.

Jeseni so bile Moravske Toplice ponovno na seznamu najbolj priljubljenih destinacij, in sicer so s 145.000 nočitvami, podobno kot spomladi, ponovno dosegle 4. mesto med najbolj priljubljenimi turističnimi destinacijami. Z obzirom na državne podatke je za 10 % več (1,34

milijonov) gostov imelo za 15 % več (3,55 milijonov) turističnih nočitev v primerjavi z letom prej. Pri gostih iz tujine so gore spet privabile največ nočitev (653.000, 27,3 %), motivacija po negi zdravja pa je predstavljala 15,9 % vseh turističnih nočitev slovenskega turističnega prometa, kar je 382.000 nočitev.

V primerjavi z letom 2017 je 886.000 zimskih turističnih prihodov pomenilo 1,7 %- rast, 2,42 milijone nočitev pa 6,4 % rast. Z 28 % deležem in 408.000 nočitvami so gore bile ponovno najbolj priljubljena destinacija, nega zdravja pa je s 327.000 nočitvami predstavljala 22,6 %. Kot 6. najbolj priljubljena destinacija so Moravske Toplice registrirale 113.000 nočitev, pri čem so madžarski gostje predstavljali 61.000 nočitev v slovenskih nastanitvenih objektih.

V zadnjih letih se je gostinski promet Moravskih Toplic, ki sodelujejo pri projektu, iz leta v leto dvigoval: medtem ko je še leta 2015 imelo 142.000 gostov 493.000 turističnih nočitev v mestu, je to število leta 2016 naraslo na 147.000 gostov in 507.000 nočitev.

V Moravskih Toplicah lahko najdemo enega največjih srednjeevropskih zdraviliških kompleksov s termalno vodo, ki nudi prostor za okvirno 1600 ljudi hkrati, 5.000 m² vodnih površin, deluje kot medicinski in wellness center, vključuje 3 hotele, apartmaje, bungalove in kampiranje, v sklopu kompleksa pa obratuje tudi igrišče za golf z 18 luknjami. Leta 2017 je kompleks sam ustvaril 400.000 nočitev.

Po kriterijih za razvrstitev slovenskih blagovnih znamk spadajo Moravske Toplice v kategorijo „Slovenia Green Destination Bronze“, kar zagotavlja orodja za doseganje razvojnih ciljev na državni ravni.

3.2. Možnosti in točke vključitve na regionalni turizem

Če vzamemo v obzir uresničene razvojne cilje programov čezmejnega sodelovanja v preteklih letih ter pogost vpliv teh projektov na lokalni turizem, lahko trdimo, da se zastavljeni cilji projekta GardEN lepo umeščajo v do sedaj uresničene razvojne dosežke. Pomembno je izpostaviti, da je, za razliko od ostalih, projektu uspelo v ospredje postaviti tista območja in izdelke, ki do sedaj niso bila v ospredju pri tujskem turizmu.

Obema sodelujočima območjema, ki sta tarči razvoja, je uspelo pomanjkljivosti izoblikovati v prednosti, saj veljata zaradi zaprtosti meja za obrobni območji. Tako sta lahko obvarovali svoj bogati živi svet in marsikje še neokrnjeno naravo, prav tako so ceste malo prometne, naselja pa majhna.

Programske pakete in zastavljene dogodke projekta GardEN je mogoče dobro vključiti v razvoj turizma, tako v preteklih letih zaključenega kot tega, ki je v teku, saj le ti bogatijo regionalno programsko ponudbo.

Cilji, ki so bili določeni znotraj projekta GardEN, se lepo vključujejo v državno razvojno turistično strategijo Madžarske in Slovenije, saj obe državi smatrata naravni in trajnostni turizem kot prednostno področje. Slednja še posebej poudarja pomembnost skladnosti z načeli trajnosti in se opredeljuje za butično ekodestinacijo. Obe državi v svojih strategijah poudarjata pomen gastronskega turizma, ki ga lahko obravnavamo kot samostojni turistični produkt in tudi kot del gastronske ponudbe destinacije. Te smernice so torej v skladu s cilji projekta GardEN in tudi tekom oglaševanja razdelanih produktnih paketov predstavljajo dobro osnovo za komunikacijo.

4. Marketinška strategija

Cilj trenutnega poglavja strategije je priprava kompleksnega programskega paketa za določene produkte, v sodelovanju s partnerji in na podlagi nadaljnjega razvoja paketa izdelkov, ki temelji na petih ključnih produktih.

Za paket izdelkov je bila pripravljena samostojna podoba, ki temelji na logotipu projekta GardEN in katere elementi harmonično oglašujejo majhne čudeže regije GardEN, tako posamično kot del celote.

4.1. Značilnosti petih izdelkov, ki sestavljajo programske pakete GardEN

Eden glavnih ciljev marketinške strategije je, da se na podlagi rezultatov tekmovanja idej in že prej izvedene analize stanja pripravijo podrobni opisi programskih paketov za pet ključnih produktov. S pomočjo ponudnikov, ki celo leto delujejo na celotnem območju poti, lahko ponudniki storitev na območju regije GardEN vsem tukaj živečim in tudi obiskovalcem nudijo doživljajski program.

Pri sestavi vsebine paketa smo poleg projektnih ciljev upoštevali tudi pričakovanja partnerjev, pa tudi samo specifiko programa:

- Programski paketi vsebujejo tiste najpomembnejše elemente, ki za ponudnika in organizatorja predstavljajo hrbtenico programa in pri katerih se napisi lahko uporabijo

pri pripravi programskega vodnika, a ne vsebujejo specifičnih elementov same storitve (možnosti nastanitve in podobnih storitev). Naš cilj je bil ponuditi uporaben programski načrt, ki ga je mogoče dopolniti na podlagi posameznih potreb.

- V primeru vseh programskih paketov smo se potrudili vključiti obe strani meje z obzirom na dane značilnosti ključnih produktov.
- Skladno z določenimi cilji projekta za trajnostni razvoj smo v prvi vrsti sestavili temu primerne sprehajalne poti, toda glede na velikost območja ni mogoče popolnoma izključiti motornih vozil.

4.1.1. Paket izdelkov Dišeči in zdravilni bezeg

Cilj paketa izdelkov iz dišečega in zdravilnega bezga je obiskovalcem območja predstaviti predelavo poleti cvetočega in pozimi zorečega jagodičevja črnega bezga v izdelke. Glavna tema paketa izdelkov je bezgov piknik, ki je na več lokacijah samostojen program, a se ga lahko na podlagi izkušenj v okviru projekta iz uresničenega tematskega festivala izpelje v obliki celodnevne programa.

Opis poti

Lenti-Gastrodvor (HU) – Bödeháza-Szentistvánlak-Park prijateljstva (HU-SI) – Tešanovci (SI) – Moravske Toplice (SI)

CELOTNA DOLŽINA POTI: 29,7 km

ZAHTEVNOST POTI: srednja

TIP POTI: kolesarska

KRAJ ZAČETKA: Gastrodvor

Lenti, Dózsa Gy. út 14., Helyi Értékek Háza
S 46.624884, V 16.549220

PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: Počivališče Vrata Hetésa oddaljenost: 8 km

Križišče cest, ki pelje proti vasema Bödeháza in Zalasombatfa
S 46.617638, V 16.445459

1. POSTAJA: Park prijateljstva Hetés oddaljenost: 6,4 km

slovensko madžarska meja na upravnem območju med Bödeháza-Szentistvánlak in Žitkovci
S 46.648868, V 16.385587

PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: lončarske hiše iz 19. in 20. stoletja ter lončarski muzej
oddaljenost: 7,7 km

Bogojina, Filovci 20.
S 46.663438, V 16.3016.301236

2. POSTAJA: Posestvo Passero

oddaljenost: 5,6 km

Moravske Toplice, Tešanovci 24.
S 46.681529, V 16.242642

KONČNA POSTAJA: Turistična tržnica oddaljenost: 2 km

Moravske Toplice, Kranjčeva ulica
S 46.681529, V 16.242642

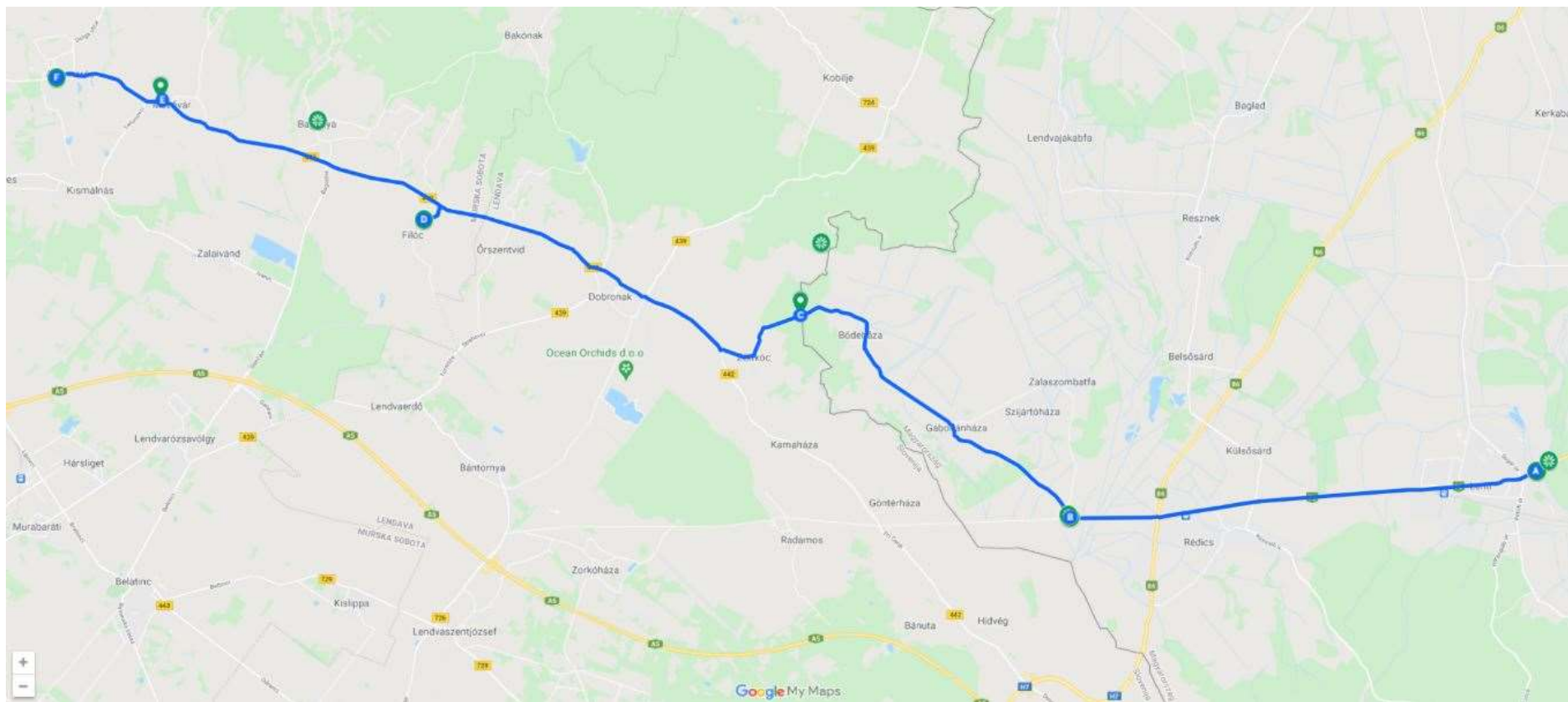

Opis načrta poti paketa izdelkov Dišeči in zdravilni bezeg

Čarobna in večstranska zdravilna rastlina vabi goste na kolesarsko- pohodniški program, da поблиže spoznajo dišeč in zdravilni bezeg. Na obmejnem območju so črni bezeg dobro poznali že v davni preteklosti in ga pogosto uporabljali v ljudskem zdravilstvu, saj je vsak del rastline uporaben. 30 kilometrov dolgo turo bomo povezali z bezgovim piknikom in prikazom številnih legend o rastlini, kar hkrati vključuje doživljajski program. Bezeg je v preteklosti veljal za simbol čarovnic in iz bezgovine so izdelovali čarobne palice, tako da je čisto možno, da je bila bezgova palica navdih za Elder Wand iz zgodb o Harry Potterju, saj beseda elder pomeni 'starosta' in bezeg in to je najmočnejša palica na svetu. Drugi miti pravijo, da v bezgovih drevesih živijo vile in varujejo hišo pred zlimi duhovi. Poleg zanimivosti degustacija bezgovih izdelkov nagradi sodelujoče z raznimi izkušnjami. Vse od majskega odpiranja rumeno-belih, prijetno dišečih cvetov dežnikaste oblike pa do cvetenja temnega jagodičevja septembra nudimo uresničitev programa, katerega dopolnimo z majhno košaro za piknik in tako čim bolj obogatimo družinam in skupinam ponujen celodnevni program.

Slika 1: Zemljevid poti paketa izdelkov iz diščega in zdravnega bezga

Programski elementi paketa izdelkov

Čezmejna pot se prične v mestu Lenti pri Gastrodvoru poleg Doma lokalnih vrednot, kjer je možnost za izvedbo večurnega gastronomskega programa na podlagi bezga. Spomladi je lahko izdelava bezgovega sirupa doživljajski program za goste, jeseni je to lahko izdelava marmelade, za katero lahko osnovne sestavine naberejo vzdolž poti, ki vodi mimo bližnjega potoka Velika Krka. Tukaj si lahko tudi privoščijo piknik košaro, v katero lahko damo bezgov čaj, bezgovo limonado ter razne pekovske izdelke z bezgovo marmelado. Trasa je enostavna in poteka po dobro izgrajenih kolesarskih poteh, za kolesarjenje označenih pasovih oziroma po javnih cestah z majhnim obsegom prometa.

Prva lokacija na poti se nahaja na *počivališču Vrata Hetiša*, kar je najmanjša vstopna točka madžarske etnografske regije in bezgova grmovja, ki se nahajajo na obrobju okoliškega parka, pripomorejo k spoznavnosti raznolikosti zdravilne rastline.

Prvo postajališče na poti je v *Park prijateljstva Hetiš*, kjer si lahko na informacijskih tablah in vrtljivih kockah ogledamo naravne in grajene znamenitosti v regiji. V parku, kjer so na razpolago pokrita počivališča, ognjišča, klopi in mize, vodič prek iger prikaže razne dejavnosti v povezavi z nabiranjem, predelavo in uporabo bezga kot zdravilne rastline. Z degustacijo izdelkov iz bezga v piknik košarici lahko ta postaja postane del doživetja.

Pot se nadaljuje v Sloveniji in naslednje postajališče je v Filovcih, kjer si lahko ogledamo *lončene hiške iz 19. in 20. stoletja ter lončarski muzej na prostem*, ki je znan po črno žgani posodi iz lončevine.

Po kratkem kolesarjenju prispemo na drugo postajališče, Čokoladnico Passero, kjer bo gosta pričakala degustacija različnih pralin. V centru pozornosti so izdelki iz bezga, ki jih lahko uživamo v obliki osvežilne pijače, medtem ko dobivamo vpogled v skrivnosti izdelave čokolade in tako lahko spoznamo vsakdanjik proizvajalcev številnih dobrin v kmetijskem gospodarstvu.

Ob zaključku dneva bomo prispeli na zadnje postajališče, v center Moravskih Toplic, kjer lahko v poletnih časih na Turistični tržnici poizkusimo še druge izdelke, ki so značilni za pomursko regijo, in kjer si lahko napolnimo prazne piknik košare in tako lahko s seboj odnesemo regionalne okuse. Preden se odpravimo nazaj, lahko par ur preživimo v bližnjem zdravilišču, Terme 3000 namreč z 28 bazeni vabijo goste.

Naravne znamenitosti regije na poti

Na poti lahko odkrijemo sledeča naravna bogastva, glede na lastne interese in glede na to, koliko časa je programu namenjenega:

- **Gozdni park Lenti:** Tukaj lahko najdemo največje rastišče pomladanskih velikih zvončkov oziroma noric v županiji Zala, ki si lahko ogledamo od konca februarja do sredine marca, vendar nam tudi v drugih letnih časih odkrivanje učne poti Vadvirág ponuja prijeten program.
- **Počivališče Vrata Hetiša:** Od maja do junija na bližnjih mokriščih cveti vodna perunika, na nekaterih travnikih pa lahko najdemo celo drobceno zaščiteno sibirsko peruniko.
- **Zelena cesta pravljичnega Hetiša:** V Hetiškem parku prijateljstva se lahko zadržimo celo dlje časa. Spomladi lahko pod drevesi v parku vidimo nešteto čudežnih cvetlic (perunika, gozdna vetrnica, ipd.). Od tod se lahko odpravimo na kratek obhod proti Žitkovicem, nato pa sledimo pohodniškim oznakam zelene poti do stražnega stolpa Riganyóc, s katerega se razprostira čudežen razgled na madžarsko-slovenski del Hetiša in ki spominja na železno zaveso, ki je nekoč potekala tu, ter strogo varovanje meje.
- **Razgledni stolp cerkve »bela golobica«:** Cerkev Gospodovega vnebohoda, ki ji domačini pravijo bela golobica, je največja znamenitost vasi Bogojina in je bila med leti 1925 in 1927 pod taktirko arhitekta Jožeta Plečnika zgrajena v današnjo podobo. Zgradba je vidna že od daleč, njen okrogli cerkveni zvonik je resnično nekaj posebnega, tako kot tudi njena notranjost, katere strop krasijo narisani krožniki v spomin lokalnih lončarjev.

4.1.2. Paket izdelkov Orhideja

Glavni cilj paketa izdelkov Orhideja je predstavitev največje srednjeevropske kmetije orhidej ter nanjo navezujoč se tropski vrt. Odvisno od letnega časa se lahko spoznavanje v divjini cvetočih orhidej vključi v paket izdelkov na obeh straneh meje v obliki dopolnilnega programa. Glavna tema so čudežne orhideje, ki si jih obiskovalci lahko ogledajo in spoznajo življenje teh prekrasnih, a velikokrat tudi prikrito čudovitih rastlin.

Opis poti:

**Dobrovnik – Ratkovci – Tešanovci – Moravske Toplice – Felsőszenterzsébet (HU) –
Kerkafalva (HU) – Lenti (HU)**

31

CELOTNA DOLŽINA POTI: 97,4 km

ZAHTEVNOST POTI: 97,4 km

TIP POTI: avtomobilska/kolesarska

KRAJ ZAČETKA: Ocean Orchids
Dobrovnik, Dobrovnik 297.
S 46.638267, V 16.346326

PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: Kapela Sv. Nikolaja - Rotunda oddaljenost: 17,1
km

Prosenjakovci, Selo 58.
S 46.735505, V 16.291740

1. POSTAJA: Medičarstvo Celec Jožica, Damjan Celec
oddaljenost: 5,8 km

Prosenjakovci, Ratkovci 8.
S 46.756047, V 16.271711

2. POSTAJA: Posestvo Passero oddaljenost: 12,8
km

Moravske Toplice, Tešanovci 24.
S 46.681529, V 16.242642

3. POSTAJA: Turistična tržnica oddaljenost 2 km

Moravske Toplice, Kranjčeva ulica
S 46.681529, V 16.242642

4. POSTAJA: Felsőszenterzsébet (HU), Park oddaljenost:
36,4 km

Felsőszenterzsébet (HU), Petőfi út
S 46.751388, V 16.458387

5. POSTAJA: Kerkafalva (HU) Pokopališče
oddaljenost: 5,3 km

Kerkafalva (HU), Rákóczi út

S 46.764979, V 16.486630

KONČNA POSTAJA: Termalno kopališče Lenti in energijski park sv. Jurija oddaljenost:
18 km

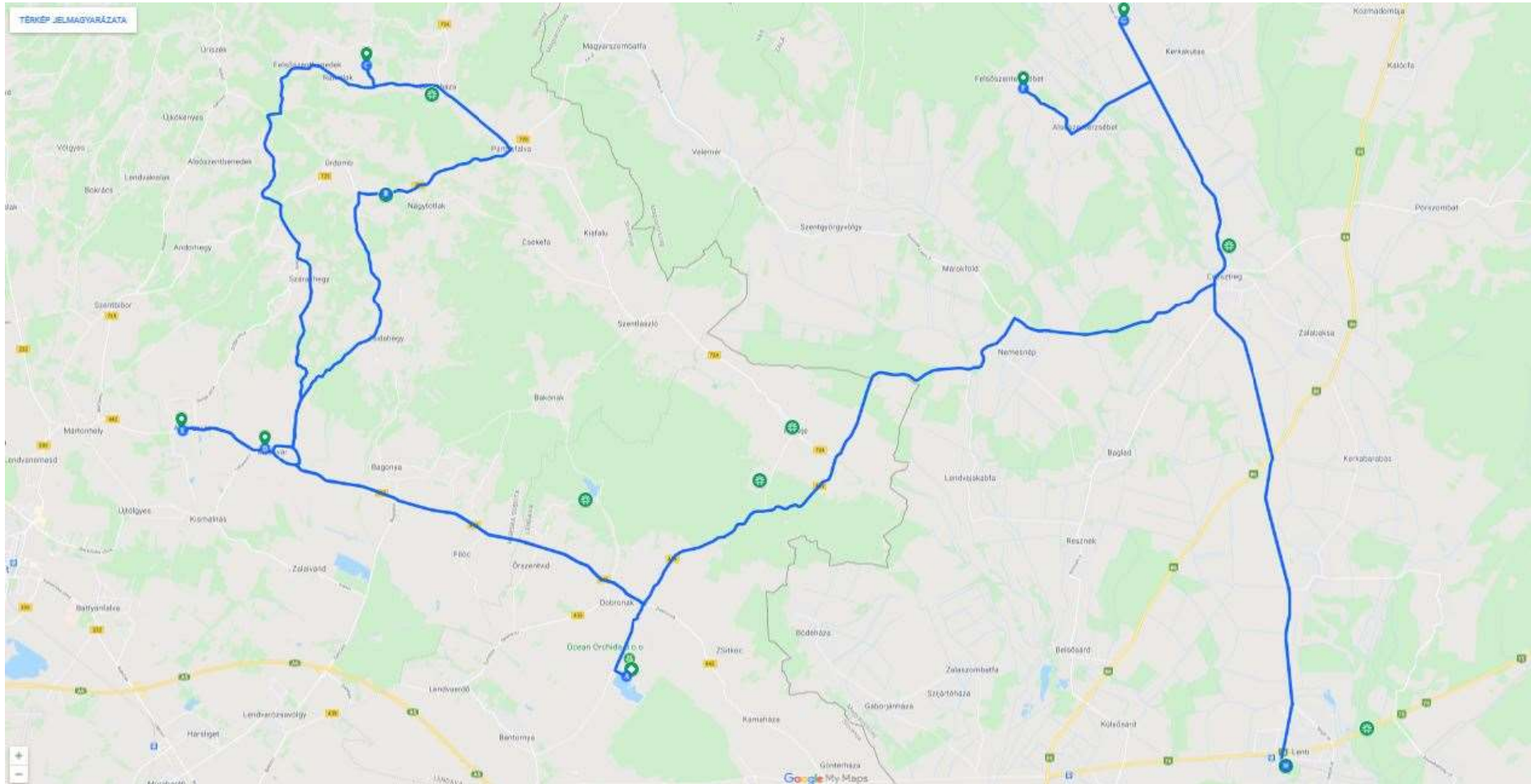
Lenti (HU), Táncsics M. u. 2/a.

S 46.619831, V 16.532717

32

Opis načrta poti paketa izdelkov Orhideja

Si mislite, da se lahko na slovensko-madžarskem območju počutite tako kot v tropskih krajih? Ali se na potovanjih kdaj spomnimo, da lahko na določenih travnikih in vinogradih naletimo na najbolj pompozne rože rastlinskega sveta? Ta doživetja nam zagotavlja čudežni svet orhidej. V centru doživljajskega programa je sprehod po največji srednjeevropski kmetiji orhidej in tropskem vrtu, ki se nahajata v slovenskem Dobrovniku. Na 350 m² površine lahko spoznamo več kot 900 različnih eksotičnih rastlin, tudi take posebnosti, kot sta kava oziroma cvetoča in rodovitna vanilja, ki je dejansko ena vrsta orhideje. Skozi stekleno steno lahko opazujemo delo s tukaj gojenimi orhidejami. Letno vzgojijo približno 2 milijona tako imenovanih orhidej falenopsis v dvoranah, ki jih ogrevajo z geotermično energijo. V fazi celoletnega programa, ki je načrtovan za Madžarsko, lahko vsako leto aprila na območju občudujemo tudi divje rastoče orhideje, v prvi vrsti pogoste navadne kukavice. Program vključuje tudi degustacijo čokolade z vaniljo in užitnih orhidej, prek tega se prikaže, kako se orhideje uporabljajo v gastronomiji. V sklopu našega programa štirih čutov ponujajo orhideje vsem družinskim članom smiselno sprostitev čez celo leto.

Slika 2: Zemljevid poti za paket iz orhidej

Programski elementi paketa izdelkov

Čezmejna tura se lahko izvede na dva načina, neodvisno od letnega časa. Mesec april je pomemben, saj takrat cvetijo orhideje na prostem in te posebne rože lahko spoznamo na vsakem postajališču. Zaradi dolžine poti in bogatega programa priporočamo, da obisk postaj skupini, z avtobusom ali pa s kolesom, razdelite na dva dneva.

Program na edini srednjeevropski kmetiji orhidej traja najmanj 2 uri in se prične s 40 minutnim vodenim ogledom. Poleg tukaj gojenih orhidej nešteti barv, na primer orhidej falenopsis, lahko tukaj spoznamo številne posebne rastline, vse od kave in vanilje do popra in ananasa.

Naslednja postaja je *Kapela Sv. Nikolaja - Rotunda*, kjer lahko spoznamo v okroglo cerkev, ki je bila grajena v prvi polovici 13. stoletja in je po legendi prvotno bila v lasti vitezov templjarjev.

Sladek okus vanilje je stalnica pri izjemnih *proizvajalcih medenjakov*, med katerimi družina Celec proizvaja te dobrote že tri generacije, od leta 1937 naprej. Za izdelavo tradicionalnih medenjakov se uporablja kostanjev med, toda izdelujejo tudi druge medenjake različnih oblik. Veseli so obiskovalcev vseh starosti, zanje pripravljajo tudi degustacije in rokodelske predstavitve. V kolikor nam čas dovoljuje, je vredno prehoditi učno pot *Sladka pot*, ki se začne v kraju samem.

Ob nadaljevanju *Sladke poti* bomo prispeli na drugo postajališče, *Čokoladnico Passero*, kjer bo gosta pričakala degustacija različnih pralin. V centru pozornosti je posebna orhideja, vanilja, katere uporabnost gostom predstavijo s pomočjo raznih izdelkov.

Program se nadaljuje v *Moravskih Toplicah*, kjer imamo na turistični tržnici poleti možnost poskusiti gurmanske izdelke, lahko pa par ur prebijemo v bližnjih termah, v bazenih Term 3000.

Program s trenutnimi postajališči tvori celoto, vendar pot lahko nadaljujemo proti Madžarski in tako odkrijemo še več majhnih čudežev. Vsako leto aprila lahko na travnikih ob potoku Velika Krka pri vasi Felsőszenterzsébet (HU) in na pokopališču vasi Kerkafalva (HU) občudujemo vijoličasto roza navadne kukavice, ki jih lahko najdemo na številnih mestih v Sloveniji.

Četrto postajališče je ena izmed najmanjših naselbin na poti, zaselek *Felsőszenterzsébet*, kjer se od pričetka vasi odpravimo raziskovati travnike vzdolž Velike Krke in kjer lahko v bližini starega sadovnjaka na njenem zgornjem delu vidimo eno najpogostejših orhidej v celotnem območju, navadno kukavico. Tudi Učna pot Kukavica poteka čez te naravno bogate travnike vse do mesta Alsószenterzsébet (HU).

Po kratkem sprehodu sledi zadnja postaja, ki je vas *Kerkafalva*, kjer so navadne kukavice pokopališče ob cerkvi odele v stotine različnih barv.

Za zaključek doživljajskega potovanja bomo potovali v Lenti (HU), kjer si bomo v Energijskemu parku sv. Jurija, znotraj območja termalnega kopališča, nadomestili izgubljeno energijo in se pripravili na dogodivščine naslednjega dne, na odkrivanje novih čudežev.

Naravne znamenitosti regije na poti

Na poti lahko odkrijemo sledeča naravna bogastva, glede na lastne interese in glede na to, koliko časa je programu namenjenega:

- **Učna pot kukavica v mestu Csesztreg (HU):** 1400 m dolga učna pot okoli jezera prikazuje biološko raznovrstnost svojega območja s pomočjo iger. Okrasni kačji pastir vodi izletnike od postaje do postaje, ki so urejene za več različnih starostnih skupin. Interaktivne table in otroško igrišče za opazovanje ptic pa še bolj izpopolnjujeta doživetje.
- **Učna pot divja roža** Trasa učne poti poteka skozi gozdni park v Lentiju ob nasipu reke Krke in njen cilj je spoznavanje hrastovega-jesenovega-brestovega gozda kot življenjskega okolja. S pomočjo informacijskih tabel o jesenskih rastlinah, ptičjem svetu, divjadi, gozdarstvu in lovu lahko spoznamo gozd glede na letne čase.
- **Časarjev mlin** V Časarjevem mlinu na vodo v Berkovci lahko obiskovalci spoznajo, kako so nekoč živeli mlinarji. Ohraniti jim je uspelo celotno strojno opremo, v mlinu lahko najdemo Francisovo turbino in gromozanski parni stroj, kar je poleg bogate domoznanske zbirke najbolj privlačen del kraja.

- **Gozdnati pašniki v vasi Kerkafalva (HU)** Na varovanem gozdnatem pašniku ob potoku Cupi se lahko sprehajamo med 200 let starimi hrasti. Vredno se je odpraviti tudi kratek sprehod po vasi, saj si lahko ogledamo posebne hiše s pokritimi verandami oziroma zaprtimi avlami, ki so jih domnevno zgradili tam živeči premožnejši kmetje.
- **200 let stari brekovec** Cerkev sv. Martina, ki se nahaja v centru vasi, so zgradili leta 1925 in poleg nje stoji brekovec. Drugi brekovec je 200 let staro sadno drevo in ga lahko najdemo na hribu sv. Martina nasproti cerkve, od koder se odpira prekrasen razgled na okolico.
- **Bukovniško jezero z energijskimi točkami in izvir sv. Vida:** Posebno privlačnost predstavlja 26 zdravilnih energijskih točk v okolici jezera, med katerimi ima vsaka določen zdravilni učinek. Poleg energijskega parka lahko najdemo kapelico sv. Vida, ob kateri se nahaja izvir sv. Vida, ki privabi veliko obiskovalcev in bolnikov. Legenda pravi, da ima voda zdravilno moč in da bodo tisti, ki si z njo sperejo oči ter verjamejo v čudeže, bolje videli.

4.1.3. Paket izdelkov Vilinski vrt

Glavna cilja paketa izdelkov Vilinski vrt sta gostom predstaviti avtohtone vrste sadnih dreves na območju Prekmurja in Őrség-Göcsej-Hetés (HU) in jih vzpodbujati pri tem, da vsakodnevno izbirajo domače proizvode, če kupujejo sadje, prav tako pa, da posadijo čim več starih, avtohtonih sadnih dreves v svoje vrtove. Nadaljnji cilj načrtovanega programa je preko doživljajskih aktivnosti seznaniti družine z negovanjem sadnih dreves, predelava pridelkov in možnosti uporabe le-teh. **Glavna tema je pot vilinskih vrtov** kot programski paket.

Opis poti

Lenti (HU) – Márokföld (HU) – Szentgyörgyvölgy (HU) – Krplivnik – Fokovci

CELOTNA DOLŽINA POTI: 60 km

ZAHTEVNOST POTI: težka/lahka

TIP POTI: kolesarska/avtomobilska

KRAJ ZAČETKA: Lenti, Templom tér
Lenti, Templom tér 5.
S 46.624187, V 16.542791

PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: Hiša svinjskih pastirjev Csesztreg (HU) (podeželska hiša) oddaljenost: 10,8 km
Csesztreg, Ady E. út 31.
S 46.713830, V 16.512268

1. POSTAJA: Vilinski vrt Márokföld (HU) oddaljenost: 6,2 km
Márokföld, Kossuth L. utca
S 46.716257, V 16.442717

2. POSTAJA: Senožetni sadovnjak oddaljenost: 2,9 km
Szentgyörgyvölgy, Kossuth L. utca
S 46.724277, V 16.409951

PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: Hiša lončarstva oddaljenost: 7,1 km
Magyarszombatfa, Fő út 52.

S 46.760114, V 16.343706

3. POSTAJA:

Vilinski vrt Prekmurje

oddaljenost: 13,7 km

Hodoš, Krplivnik 7.

S 46.814523, V 16.313928

KONČNA POSTAJA:

Posestvo Vidov brejg

oddaljenost: 19,3 km

Fokovci, Suhi vrh

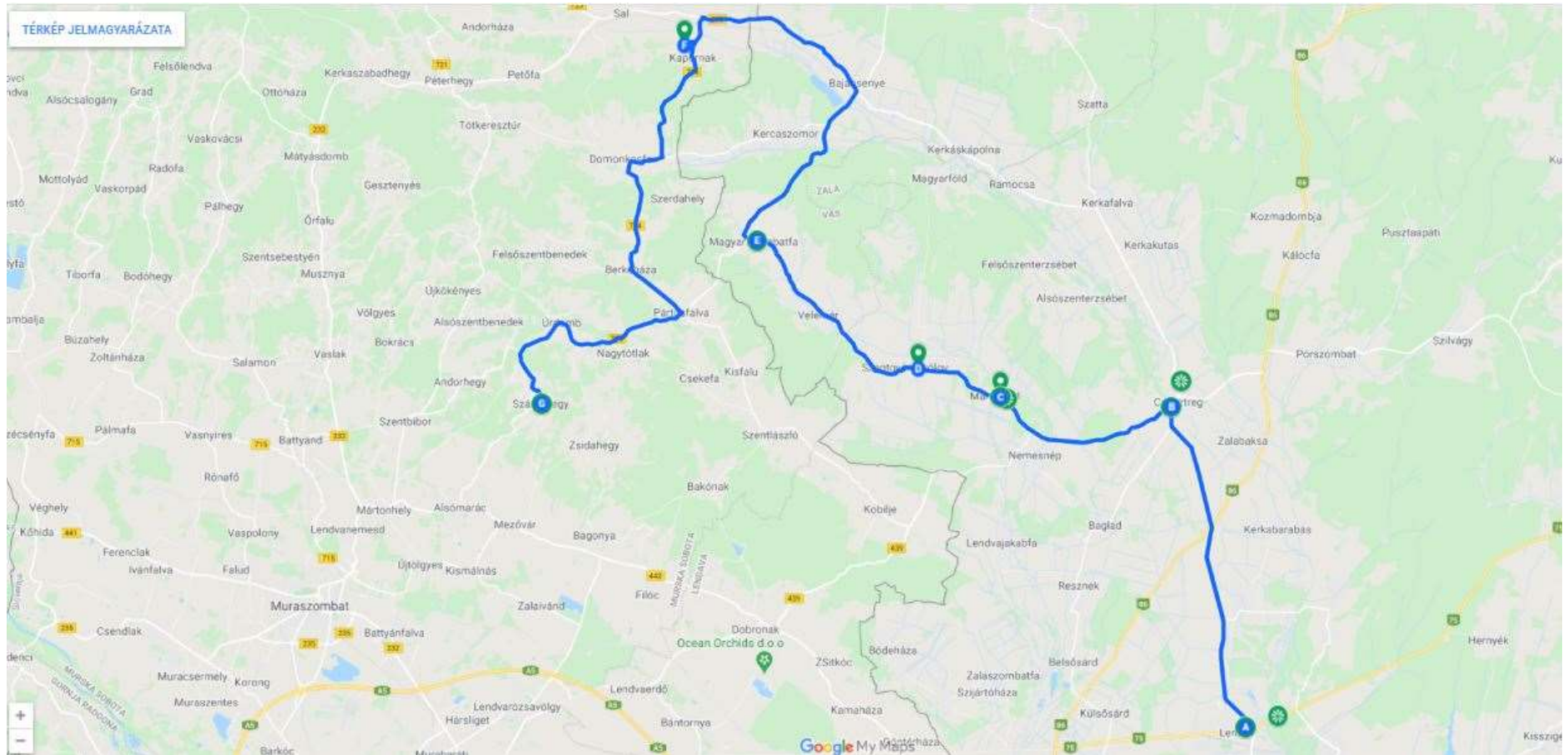
S 46.714629, V 16.255585

Opis načrta poti paketa izdelkov Vilinski vrt

Mnenja se razhajajo o tem, če je bila v rajskem vrtu drevo spoznanja jabolana ali ne, toda lahko pa se strinjamo, da v Göcseju v sklopu pobude gibanja Vilinski vrt ustanovljeni sadni vrtovi ohranjajo znanje naših prednikov. Temu se lahko zahvalimo, da so se na območjih Órség-Göcsej-Hetésa in Prekmurja ohranile številne avtohtone vrste sadnih dreves, ki jih varujejo vilinski vrtovi in jih doživljajski program povezuje v celoto. Od rane spomladi do pozne jeseni ponuja program ogled vse od cvetenja sadnih dreves do žetve pridelka.

Program se začne v mali vasi Márokföld, ki ima veliko pokazati, saj so v centru vasi leta 2014 slovesno otvorili vilinski vrt. Tukaj lahko najdemo številne posebne in stare sorte, ki so jih nasadili na podlagi spominov starejših občanov: avtohtone sorte jabolka (egér alma), hruške (sózó in nagyasszony körte), slive (duránci szilva) so le nekatere izmed tistih, ki jih lahko najdemo v tem vrtu. Podobno raznolika sta tudi senožetni sadovnjak v sosednji vasi Szentgyörgyvölgy in Prekmurski vilinski vrt, ki se nahaja onkraj meje poleg koč, ki je bila nekoč v lasti kmeta Sándorja Skerláka iz Krplivnika. Tekom programa bomo spoznali praktična znanja o uporabi in predelavi, ki so tipična za vas Szentgyörgyvölgy, na zadnjem postajališču pa bomo ta znanja izpopolnili prek predstavitve bogatega sveta zdravilnih rastlin, ki ga najdemo v regiji GardEN. Tekom poti lahko poskusimo sadje, ki raste v teh vrtovih, hkrati pa celo družino čaka doživetij poln program.

Slika 3: Zemljevid poti za paket izdelkov Vilinski vrt

Programski elementi paketa izdelkov

Izvajanje vsebinsko polnega, celodnevnega kolesarskega programa priporočamo od rane spomladi do pozne jeseni, saj ta na posameznih postajah ponuja več doživljajskih programov, od opazovanja cvetenja sadnih dreves do nabiranja pridelkov.

Zaradi dolžine poti bo kolesarska pot trajala cel dan, zato boste potrebovali kar nekaj fizične pripravljenosti. Z izjemo enega krajšega odseka z več prometa, poteka preostala kolesarska pot po kvalitetnih cestah z manj prometa (ali manjšo količino prometa), zato se lahko na pot varno odpravimo tudi z otroki.

Program se prične v centru mesta Lenti, kjer se udeleženci z vodičem srečajo na glavnem mestnem trgu, saj bližnje parkirišče zagotavlja varno parkiranje avtomobilov.

Prvo postajališče na poti je *Csesztreg*, kjer se lahko osvežimo na počivališču poleg edine izvirne podeželske hiše v okolici, nekoč hiše svinjskih pastirjev. Na dvorišču kmečke hiše lahko najdemo nekaj starih sadnih dreves, ki prikazujejo, kako so bila razvrščena v tradicionalnem gospodarstvu. Pot nato vodi med gozdovi do prvega vilinskega vrta, v vasico *Márokföld*, kjer se bomo zapeljali do centra vasi. Leta 2014 so zasadili prva drevesa, ki jih je na podlagi spominov domačinov zbral Gyula Kovács v sodelovanju z enim od ustanoviteljev gibanja Vilinski vrtovi. Spoznali bomo lokalne sorte dreves in mogoče celo poskusili kak sadež stare sorte.

Naslednja postaja je *Szentgyörgyvölgy*, kjer po predstavitvi sadovnjaka pogosto izvajajo predstavitve na temo uporabe raznih tradicionalnih sadežev. Spomladi in poleti predstavitve obarvajo z degustacijo, jeseni pa s prikazi priprave marmelade in soka.

Pot nas nato pelje v deželo lončarjev, kjer si bomo pri Hiši lončarstva v osrednjem mestu *Magyarszombatfa* privoščili kratek počitek in si ogledali mojstrovine starodavne lončarske obrti. Tukaj se tudi zaključi učna pot, ki je poimenovana po rumeni liliji, lahko pa se odpravimo še na kratek sprehod do bližnjih postajališč.

V drugem delu bomo prekolesarili obmejne hribe vse do *Prekmurskega vilinskega vrta* v Sloveniji, ki so ga ustanovili v Krplivniku. V zgradbi, ki dandanes deluje kot podeželska hiša, se razstavljen zbirka navezuje na sadje, saj si v kleti lahko ogledamo destilarno in vinsko klet, ki jo je družina odprla leta 1941.

Naš program bomo zaključili v Fokovcih, v predelu imenovanem Suh vrh, kjer nam bodo lastniki predstavili ekološko kmetijo *Vidov brejg*, kjer so uredili zeliščni vrt. Gojijo različne zdravilne rastline in iz osnovnih sestavin izdelujejo proizvode z močnim zdravilnim učinkom.

Te predstavijo zainteresiranim, tako lahko vsak izkusi pozitivne učinke v regiji GardEN vzgojenih zdravilnih rastlin.

Naravne znamenitosti regije na poti

Na poti lahko odkrijemo sledeča naravna bogastva, glede na lastne interese in glede na to, koliko časa je programu namenjeno:

- **Učna pot kukavica v mestu Csesztreg (HU):** Okrasni kačji pastir vodi izletnike od postaje do postaje, ki so urejene za več različnih starostnih skupin. Interaktivne table in otroško igrišče za opazovanje ptic še dodatno izpopolnjujeta doživetje.
- **Gozdni park Lenti:** Na obrežju reke Kerke se razprostira listnati gozd, ki spomladi vabi obiskovalce s pravo preprogo pisanih rož, tukaj se nahaja tudi največje rastišče pomladanskih velikih zvončkov v županiji Zala in pa 1,5 km dolga učna pot Wildflower, ki predstavlja živi svet.
- **Park naravnih umetnin ÁRTJÁRÓ:** Naravna umetnost je nova veja ustvarjalne umetnosti. V nasprotju s svojo inovativnostjo ima svoje korenine v tradicionalni ljudski kulturi, kjer lahko naložena drva ali pa pletena ograja predstavljata naravno-umetnostno umetniško delo. Na 7 hektarjih so uredili park, ki je skladen s temi smernicami, in kjer so v okviru ustvarjalnega tabora naredili 12 umetniških del.
- **Energijski park:** Poleg vaške hiše so uredili pohodno pot, ki se dotika 24+1 energijskih točk, kjer na vsaki točki vsakega, ki verjame v fizični in duševni razvoj prek sprehoda in tihe meditacije, pričaka nekaj stavkov s koristnimi nasveti in informacijami. Osnova energijskega parka so točke, na katerih lahko najdemo iz Zemlje žareče vibracije, ki lahko blagodejno vplivajo na različne bolezni.

4.1.4. Paket izdelkov Gozdno-travniške - veliki zvonček

Cilj paketa izdelkov Gozdno-travniške cvetlice - veliki zvonček je gostom predstaviti največjega rastišča velikih zvončkov v županiji Zala, pri čim se lahko izvede privlačen spomladanski program. To značilno zgodnje spomladansko rožo lahko najdemo na številnih mestih v Prekmurju in paket izdelkov te lokacije poveže v eno pot. Glavna tema je pustolovska pot veliki zvonček na obmejnem območju.

Opis poti

**Dom lokalnih vrednot Lenti (HU) – Gozdni park Lenti (HU) – Zalaszombatfa (HU) –
Bödeháza- Prijateljski park Szentistvánlak (HU-SI) – Bukovnica - Motvarjevci -
Žitkovci**

CELOTNA DOLŽINA POTI: 37,7 km

ZAHTEVNOST POTI: srednja

TIP POTI: kolesarska

KRAJ ZAČETKA: Dom lokalnih vrednot
Lenti, Dózsa Gy. út 14.
S 46.624884, V 16.549220

1. POSTAJA: Gozdni park Lenti oddaljenost: 0,55 km
Gozdni park Lenti, ob cesti 75
S 46.627000, V 16.555577

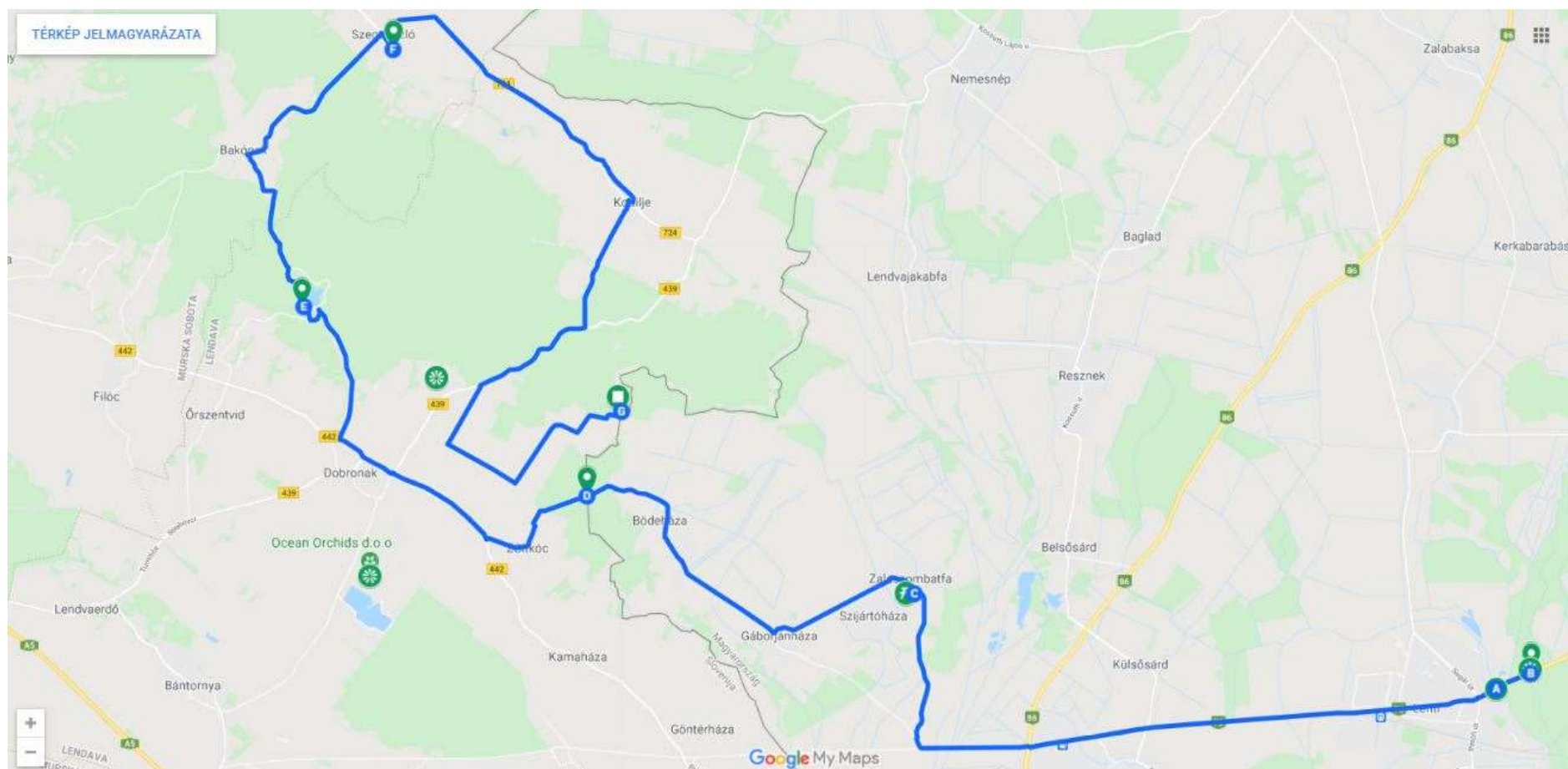
PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: Skupnostna restavracija Hiša Fumu
oddaljenost: 10,2 km
Zalaszombatfa, Kossuth u. 12.
S 46.637278, V 16.444310

2. POSTAJA: Park prijateljstva Hetés oddaljenost: 2,1 km
slovensko madžarska meja na upravnem območju med Bödeháza-
Szentistvánlak in Žitkovci
S 46.648868, V 16.385587

3. POSTAJA: Bukovniško jezero oddaljenost: 6,9 km
Dobrovnik, Bukovniško jezero
S 46.672589, V 16.334255

4. POSTAJA: Alvarium oddaljenost: 5,3 km
Prosenjakovci, Motvarjevci 68.
S 46.704421, V 16.351113

KONČNA POSTAJA: Stražni stolp Riganoc oddaljenost: 12,6 km
Dobrovnik, Žitkovci
S 46.661215, V 16.391620

Slika 4: Zemplévid poti paketa izdelkov Gozdno-travniške cvetlice - veliki zvonček

Opis načrta poti paketa izdelkov Gozdno-travniške cvetlice - veliki zvonček

Ob sončnih vikendih v blagem spomladanskem vremenu nam milijoni zibajočih se velikih zvončkov prikazujejo čudežen pogled. Za to doživetje ni treba potovati v eksotične kraje, dovolj je, da gremo v malo mesto, ki leži v bližini slovensko-madžarske meje, v Lenti, kjer množica spomladanskih velikih zvončkov krasi sprehajalno pot skozi gozd. Idealen čas programa sovpada s cvetenjem velikih zvončkov, od sredine februarja do začetka marca, toda pot ima tudi v drugih letnih časih pokazati marsikaj lepega.

Pot poteka po izgrajenih kolesarskih poteh in cestah z majhno stopnjo prometa na pretežno ravnih območjih, zato se je lahko udeleži cela družina.

Spoznamo lahko gastronomsko specialiteto najmanjše madžarske etnografske pokrajine, imenovano fumu, in s kratkim sprehodom po Zeleni cesti pravljničnega Hetiša si lahko z razglednega stolpa Riganoc ogledamo daljno okolico obmejnega območja. Lahko se odpravimo po stopinjah legend o bukovniškem jezeru, spoznamo lahko zgodbo o vili jezera in ob kapelici sv. Vida začutimo zdravilni učinek izvira na vid ter si napolnimo baterije pri zemeljskih zdravilnih točkah v energijskem parku.

Doživite to pustolovščino z nami in naj tudi Vas očarajo drobni čudeži regije GardEN.

Programski elementi paketa izdelkov

Čudežen, celodnevni kolesarski program se navezuje na cvetenje spomladanskega velikega zvončka, izvedbo pa priporočamo glede na vremenske razmere od konca februarja do sredine marca, ko številčnost cvetov gozdna tla obarva na belo.

Začetna točka je *Hiša lokalnih vrednot*, ki je idealna lokacija za sprejem skupin, saj razpolaga s parkiriščem in sanitarijami, poleg tega so njihove dvorane primerne za izvajanje predavanj. Po predstavitvi njihove lokalno-zgodovinske zbirke lahko na kratkem sprehodu po *gozdnem parku v Lentiju* spoznamo največje rastišče velikih spomladanskih zvončkov v županiji Zala in različne cvetlice, ki rastejo na poplavni ravnici hrastovega-jesenovega-brestovega gozda, katerega strokovno varovanje zagotavlja Zalaerdő Zrt.

Po vrnitvi na začetek bomo s kolesom od Hiše lokalnih vrednot pot nadaljevali do vasi *Zalaszombatfa*, kjer nam bodo pri občinski zgradbi predstavili gastronomske posebnosti etnografskega območja, na primer kolač v obliki dojenčka fumu.

Po kratkem postanku bomo prikolesarili mimo vasi Gáborjánháza do *Parka prijateljstva Hetiš*, kjer je nekoč potekala železna zavesa in spomenik Brezmejna ptica, ki sta ga izdelala

kiparja Anita Balog in László Árvay iz kosov nekdanje železne zavese, ki so jih našli v okoliškem gozdu.

Pot bomo nadaljevali na slovenski strani čez Žitkovce do *Bukovniškega jezera*. Veliki zvonček, ki je v Prekmurju zaščiten vrsta, lahko najdemo tudi tukaj, toda tudi odkrivanje kapelice sv. Vida, okoli izvira izgrajenega energijskega parka in po vili jezera poimenovanega pravljničnega parka ponujajo bogat program.

Naslednja postaja je čebelarški in poučni center Alvarium v *Motvarjevcih*, ki hkrati služi tudi kot etnografska hiša. V prostorih, ki so opremljeni z izvornim pohištvom, lahko obiskovalci poleg izdelkov lokalnih čebelarjev spoznajo tudi umetniška dela prekmurskih in goriških rokodelskih mojstrov.

V zaključku programa se bomo ponovno zapeljali proti *Žitkovcem* in si bomo na poti do Parka prijateljstva Hetiš v okviru kratke poti Zelene ceste pravljničnega Hetiša z *razglednega stolpa Riganyóc* ogledali vse glavne lokacije našega celodnevnega gostovanja.

Naravne znamenitosti regije na poti

Na poti lahko odkrijemo sledeča naravna bogastva, glede na lastne interese in glede na to, koliko časa je programu namenjeno:

- **Učna pot Vadvirág** Na začetku programa lahko v Gozdnem parku Lenti preživimo tudi več časa, kjer nam 1,5 km dolga učna pot predstavi hrastov-jesenov-brestov gozd, ki spada v varstvena območja Nature 2000.
- **Ampelografski vrt:** Leta 2000 je Društvo vinogradnikov Dobrovnik na hribu Papp-hegy v Dobrovniku ustvarilo ampelografski vrt z namenom, da na enem mestu predstavijo 56 različnih sort grozdja.
- **Farma orhidej in tropski vrt:** Poleg jezera ležeča vas Dobrovnik je znana po edini gojilnici orhidej v Srednji Evropi, kjer od leta 2005 gojijo orhideje falenopsis . Tekom let so zgradbo obogatili s tropskim vrtom, kjer lahko vidimo posebnosti, kot so poper, kava, poprova meta, mimoza in vanilija.

4.1.5. Paket izdelkov Zdravilna ajda

Cilj paketa izdelkov Zdravilna ajda je gostom in obiskovalcem predstaviti ter ponovno približati ajdo, ki je trenutno v ozadju madžarske gastronomije. Nadaljnji cilj je, da obogatimo

obseg poznavanja zdravilnega učinka ajde, da obiskovalce spoznamo s pridelavo te rastline in s predelavo terin obdelavo ajde. **Glavna tema paketa izdelkov je zdravilna ajda v vsakdanjem življenju** in na podlagi tega poudarjamo mnogostransko uporabnost ter blagodejne vplive ajde.

Opis poti

**Moravske Toplice - Tešanovci - Prosenjakovci – Hetés (Bödeháza, Gáborjánháza) (HU)
– Velika Polana**

CELOTNA DOLŽINA POTI: 58,1 km

ZAHTEVNOST POTI: srednja

TIP POTI: kolesarska

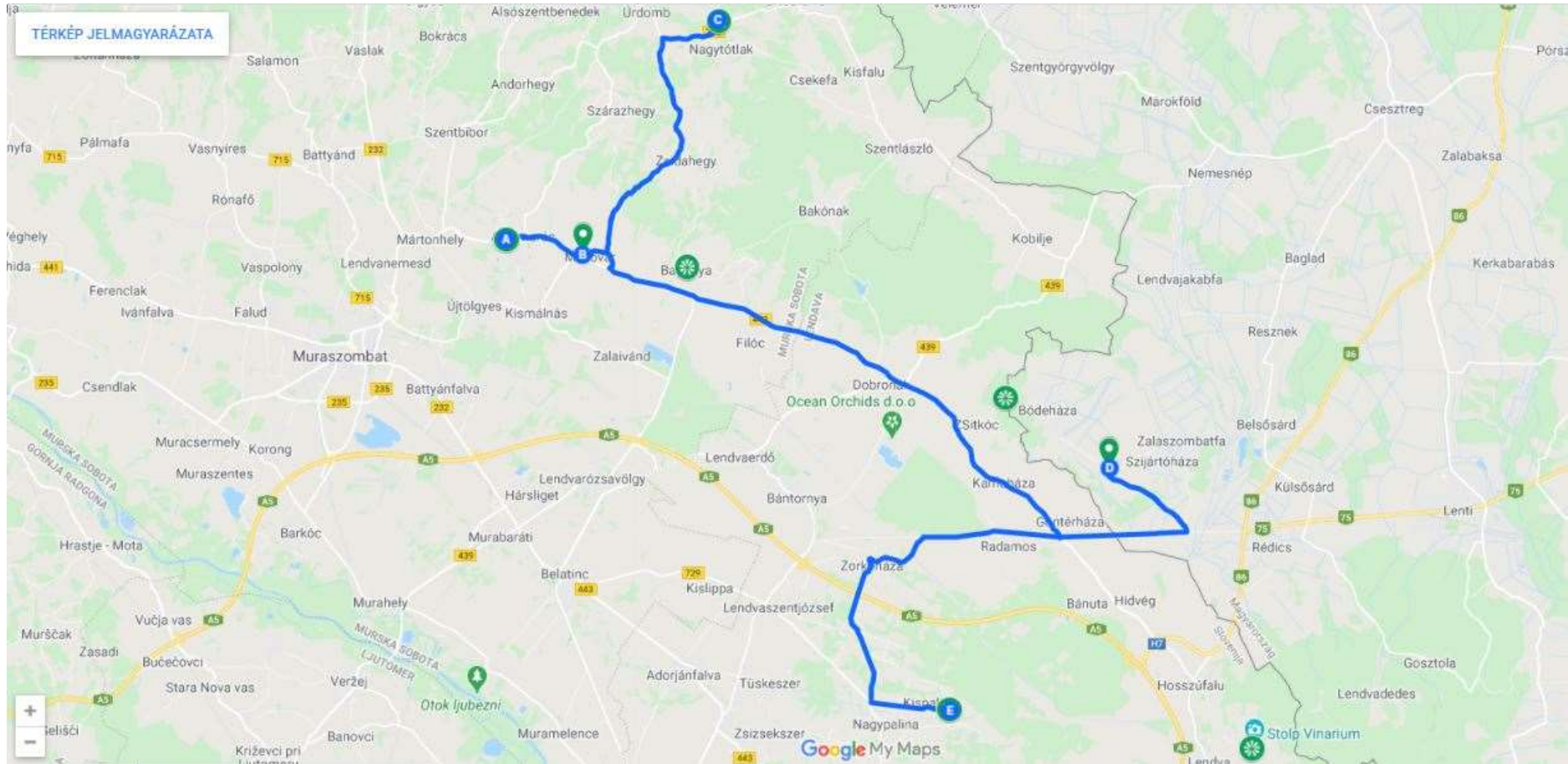
KRAJ ZAČETKA: TIC Moravske Toplice
Moravske Toplice, Kranjčeva ulica 3.
S 46.685176, V 16.216654

1. POSTAJA: Posestvo Passero
oddaljenost: 2,2 km
Moravske Toplice, Tešanovci 24.
S 46.681529, V 16.242642

PRIPOROČENO POČIVALIŠČE: Kapela Sv. Nikolaja - Rotunda
oddaljenost: 9,2 km
Prosenjakovci, Selo 58.
S 46.735505, V 16.28821

2. POSTAJA: Hetés (Bödeháza, Gáborjánháza)
oddaljenost: 29,1 km
Gáborjánháza, Béke u. 2.
S 46.632183, V 16.419465

KONČNA POSTAJA: Mala Polana, Pomelaj z.o.o.
oddaljenost: 17,6 km
Velika Polana, Mala Polana 103.
S 46.724277, V 16.409951

Slika 5: Zemljevid poti paketa izdelkov Zdravilna ajda

Opis načrta poti paketa izdelkov Zdravilna ajda

Majhno, črno-rjave barve, trikotno, v obliki kapljice, kaj je to? To je ajda, ki ima na videz nepomembne liste v obliki srca in male bele cvetove, toda semena skrivajo čudeže. Nekoč je bila del vsakdanjega prehranjevanja na slovensko-madžarskem obmejnem območju, dandanes je bolj poznana na območju Prekmurja, toda nasade ajde vedno pogosteje vidimo tudi v dolini reke Krke. V moderni gastronomiji ajda uživa naziv superživila, saj vsebuje izvrstne rastlinske proteine, 12 različnih aminokislin in je brez glutena. Programski paket predstavlja potovanje te čudežne rastline vse od njive pa do mize. Ali bi si mislili, da se bo še s čokolado ujemala in da iz te koprnenaste pojave v zemlji z belimi cvetovi lahko pripravimo vse od kruha, juhe, do priloge? Vse to lahko izkusi vsak, ki se udeleži kulinarичnega programa, ki se začne v Moravskih toplicah in se z dotikom Hetiša zaključi v čudovito bogato celoto, kjer raznoliko uporabljajo ta čudež v majhnem jedru. Spoznajte tudi vi ajdo in poskusite to gastronomsko specialiteto obmejnega območja.

Programski elementi paketa izdelkov

Izvedbo srednje zahtevne kolesarske poti priporočamo od avgusta do konca oktobra, tako imajo obiskovalci možnost ajdo spoznati vse od njive pa do mize, saj ta poljščina v tem obdobju cveti in dozori.

Program se prične pri *Turističnem informacijskem centru v Moravskih toplicah*, od koder se z vodičem odpravimo v *Čokoladnico Passero*, kjer goste v tovarni pričaka degustacija različnih pralin, prek katerih predstavijo lokalne gastronomske okuse. Tukaj lahko poskusimo prav drzne kombinacije okusov, zato tudi kombinacija kave, ajde in čokolade v enem izdelku ne velja za nekaj nenavadnega. Lahko dobimo vpogled v skrivnosti priprave čokolade in v vsakdanjik proizvajalcev številnih dobrin v kmetijskem gospodarstvu iz Prekmurja.

Naslednja kolesarska postaja so madžarska naselja na območju Hetiša. Počitek bomo imeli v Prosenjakovcih, kjer lahko najdemo *rotundo - kapelico sv. Nikolaja*, ki so jo zgradili v prvi polovici 13. stoletja in za katero legenda pravi, da je bila prvotno v lasti vitezov templjarjev.

Od tod sledi daljši odsek vse do *Hetiša*, pot vodi med majhnimi vasi in njivami, tekom poti pa lahko na več mestih vidimo nasade ajde.

V drugi polovici dneva se vrnemo v Slovenijo in preživimo nekaj izjemnih ur v *Zadrugi za razvoj podeželja Pomelaj*, ki se nahaja v Mali Polani. Tukaj živijo v sožitju z naravo in izdelujejo izdelke iz osnovnih sestavin, ki jih sami pridelajo. Tekom programa obiskovalci

spoznajo številne starodavne dejavnosti, materiale in tehnike. Predstavitvi sledi degustacija, kjer prisotni lahko poskusijo različne jedi, ki so bile pripravljene z uporabo ajde.

Naravne znamenitosti regije na poti

Na poti lahko odkrijemo sledeča naravna bogastva, glede na lastne interese in glede na to, koliko časa je programu namenjeno:

- **Park prijateljstva Hetiš in gozdna pohodna pot:** Neposredno ob slovensko-madžarski meji leži Park prijateljstva Hetiš, kjer je podjetje Zalaerdő Zrt. v okviru programa Go In Nature postavilo klopi in mize in kjer so na informacijskih tablah predstavljene naravne in grajene znamenitosti v regiji. V spomin na železno zaveso, ki je nekoč potekala čez to območje, so iz njenih najdenih delov izdelali spomenik 'Brezmejna ptica', ki sta ga izdelala kiparja Anita Balog in László Árvay.
- **Razgledni stolp cerkve »bela golobica«:** Znamenitost Bogojine je cerkev Gospodovega vnebohoda, ki je bila zgrajena med leti 1925-1927 in ji domačini pravijo 'bela golobica'. Njen okrogel cerkveni zvonik je resnično nekaj posebnega, enako tudi njena notranjost, katere strop krasijo narisani krožniki v spomin lokalnih lončarjev.
- **Murska šuma:** Območje Murske šume med Lendavo in staro Lendavo je edini nižinski poplavni bukov gozd v Sloveniji, del pa se je celo do danes ohranil kot pragozd. Spomladansko rastlinje je podobno tistemu, ki ga najdemo v gozdnem parku v Lentiju, zvončki in ostale spomladanske rastline, v prvi vrsti čebulnice, prekrivajo gozdna tla.
- **Vinarium z okolico:** Od otvoritve je postal stolp Vinarium simbol Lendave in ga lahko vidimo s številnih točk na območju Lentija in Prekmurja. Z vrha stolpa imamo prečudovit 360° stopinjski razgled na planjave in hribovita območja Slovenije, Madžarske, Hrvaške in Avstrije. Razgledna točka stoji na 302 metrih nadmorske višine v Lendavskih gorica.

4.2. Priročnik celostne grafične podobe in komunikacija

Naša naloga je bila, da izdelamo priročnik za celostno grafično podobo, ki se bo navezovala na pakete izdelkov, pri kateri bomo uporabili tudi projektni logotip, ki ga je v sklopu projekta kot naš projektni partner pripravila Javna fundacija za razvoj zdravstvenega turizma Lenti .

Cilj priročnika celostne grafične podobe je, da pripomore k okrepitvi enotnosti regije GardEN prek enotne in skladne promocije turističnih paketov izdelkov, ki so grajeni na petih, v temi GardEN-Vrt izpostavljenih izdelkih, in turističnih programov.

Pri podrobnem razvoju elementov priročnika celostne grafične podobe smo upoštevali že navedeno v dvojezičnem komunikacijskem načrtu pripravljenem za projekt GardEN, prav tako smo vključili smernice, ki so določene v priročniku o izvajanju projektov z naslovom 'Informiranje in obveščanje' programa sodelovanja INTERREG V-A Slovenija-Madžarska 2014-2020.

Razdelan priročnik celostne grafične podobe vključuje objavo GardEN logotipa in predstavitev možnosti uporabe na različnih področjih in v komunikacijskih gradivih.

4.2.1. Osnova oblikovanja celostne grafične podobe

Pri oblikovanju celostne grafične podobe smo morali pred pripravo marketinške strategije upoštevati projektno grafično podobo, vse materiale, ki se navezujejo na komunikacijo, oziroma obvezna načela in logotipe, ki smo jim morali tekom informiranja in komuniciranja zaradi razpisnih določil zadostiti oziroma jih uporabiti.

Dvojezični komunikacijski načrt

Junija leta 2018 je bil pripravljen dvosmerni komunikacijski načrt za projekt GardEN, v katerem so predstavljene komunikacijske dejavnosti in dejavnosti za zagotovitev informiranosti, ki jih morajo izvajati projektni partnerji, prav tako pa so določene ciljne skupine, ki jih želijo nagovoriti. Komunikacijo na razvojnem področju projekta GardEN lahko osnujemo na podlagi naravnih danosti, ki jih lahko razvijamo s turističnimi izdelki in prek tega lahko ustvarimo ponudbo, ki ustreza trendom „slow turizma“.

Poleg splošnih obveščevalnih nalog je bila v **komunikacijo**, ki temelji na izdelkih, priporočena vključitev sledečih⁵ ciljev :

- dostava ustreznih sporočil raznim ciljnim skupinam,
- razvoj prepoznavnosti in sprejetosti projekta in splošne regije GardEN,
- obveščanje o projektnih dogodkih in elementih,
- ozaveščanje, predstavitev, razlikovanje in določitev edinstvenosti novosti,
- izobraževanje in osveščanje, katerega cilj je okolijsko ozaveščeno obnašanje gostov,
- ozaveščanje o naravnih vrednotah, ki so del predmeta tega projekta,
- čim širša promocija celotnega projekta in posameznih elementov, krepitev obiskanosti in zadovoljstva gostov.

V **primeru** tematskih **sporočil**, ki so oblikovana v povezavi s paketi izdelkov, vzamemo v obzir sledeča na projekt vezana sporočila:

- sodelovanje je izvorno in edinstveno,
- v turizmu gradi na lokalnih naravnih in kulturnih vrednotah,
- razvoj, ki temelji na značilnostih območja, je holističen, pojavi se osredotočanje na življenjski slog, kar se dopolnjuje s tematikami, ki do sedaj niso bile razvijane.

Kot osnovo pri **načrtovanju grafične podobe** paketov izdelkov smo uporabili GardEN logotip, ki je bil pripravljen za ta projekt. Logotip je bil zasnovan tako, da simbolizira celoten projekt in prikazuje odpirajoča se popka. Na podlagi napisanega oblika simbolično posebej ideal enotnosti in povezovanja.

Priročnik o izvajanju informiranja in komuniciranja⁶

Zaradi razpisnih pogojev smo pri načrtovanju celostne grafične podobe upoštevali predpise za tiste grafične elemente, ki so predpisani kot obvezni. V prvi vrsti smo uporabo logotipov, ki se navezujejo na programske pakete, načrtovali za tiskane materiale, zato smo morali pri umestitvi in pri merah logotipa paziti, da je najmanjša dovoljena mera obveznega barvnega logotipa 60 mm. Pri načrtovanih šablonah smo morali uporabiti tiste elemente, ki so predpisani za souporabo logotipa programa z drugimi logotipi.

⁵ **Vir:** Dvojezični komunikacijski načrt, Lenti, 2018

⁶ **Vir:** Priročnik o izvajanju projektov za upravičence - 6. del: Informiranje in komuniciranje, 2. Verzija, oktober 2017

4.2.2. Osnovna načela načrtovanja celostne grafične podobe

Na podlagi napisanega v prvem poglavju je bila določena vsebina priročnika o celostni grafični podobi, posamezne grafične podobe, ki so bile izdelane za pakete izdelkov, pri načrtovanju pa smo upoštevali tudi številne druge vidike.

Osnova logotipa izdelkov

Izhodiščno osnovo za oblikovanje grafičnih podob izdelkov je podal logotip GardEN, ki predstavlja celoten projekt, iz oblikovne perspektive je bilo pomembno to, da so k temu usklajeni tudi pod-logotipi. Na podlagi tega je bilo tekom načrtovanja izdelanih več različic (Slika 6) logotipa in vsem je bilo skupno to, da so bili izdelani na podlagi oblike logotipa GardEN.

V prvi različici smo si v sredino popka zamislili postavitev za vsak izdelek značilno grafiko, saj smo iz pestrega okoliša postavili po 1 element v center programskega paketa.

V drugi različici smo načrtovani grafični element postavili v najbolj notranjo kapljo popka, ponovno kot asociacijo na to, da predstavljamo le kapljico čudežev raznolikega obmejnega območja, ki se nahaja v morju ene velike celote.

Kot tretjo možnost smo vzeli obliko ene kapljice iz logotipa GardEN in jo postavili pod veliki logotip, kar simbolizira to, da predstavljamo le majhen delček celotnega območja, toda ta oblika bolj skladno poudari dane izdelke in tudi na izdelke navezujoča grafika je bolj smiselna.

Slika 6: Različice logotipa GardEN za specifične izdelke v fazi razvoja

Na podlagi skupne uskladitve s partnerji so v projektu sodelujoče organizacije podprle izdelavo te slednje oblike ter njihove specifikacije za izdelke in na podlagi le-te je bil za vsak paketni program pripravljen samostojen grafični element.

Barvna shema in razvoj oblikovne sheme

Pomemben nam je bil razvoj ustreznih barvnih shem za izdelke, pri določanju katerih je bila izhodiščna osnova barva logotipa GardEN, ki je nismo spremenili, zato smo morali pri izbiri barve za pod-logotipe vzeti v obzir, da se bodo za izdelke izbrane barve ujemale s to barvo. Pri določanju barv smo upoštevali sledeče:

- skladnost z zeleno barvo GardEN logotipa;
- naj bo značilna za dani izdelek in v primeru skupne objave vseh petih izdelkov morajo le-ti tvoriti harmonično barvno lestvico;
- naj bo ustrezno živahnega odtenka, da njena uporaba povzdigne programski paket.

Barvno shemo paketnih programov smo določili na podlagi sledečih značilnosti izdelkov:

- **bezeg:** Roža (dišeči bezeg) in sad (zdravilni bezeg) sta v središču projekta, toda bela, blede rumena barva cveta iz marketinškega zornega kota ne izstopa, zato smo se odločili uporabiti osnovne barve sada.
- **orhideja:** V primeru prosto živečih in okoliških sort smo izbrali odtenek njihove značilne vijoličasto roza barve, ki je značilna za tudi orhideje, ki jih gojijo v Ocean Orchids.
- **vilinski vrt:** Vilinski vrtovi so najmanj tako raznoliki kot so barve tukaj gojenega sadja. Ob upoštevanju dejstva, da moramo barve vseh petih izdelkov med sabo uskladiti, smo izbrali barvo rumenkasto-rdeče hruške, ki dozori na soncu.
- **gozdno-travniške cvetlice:** Veliki zvonček je izbrana roža za časa trajanja tega projekta, toda njena značilna bela barva je z marketinške perspektive premalo zanimiva. Od rane spomladi do poznega poletja pa na posameznih poljih vidimo nešteto rumenih rož, in ker rumena predstavlja eno najpogostejših barv v naravi, zato smo se odločili izbrati en odtenek rumene.
- **ajda:** Cvet tega v drobno seme zaprtega superživila zglada kot popolnoma vsakdanja rastlina, oblika in barva njenega semena pa sta veliko bolj izrazita, zato smo se pri izbiri barve dotičnega pod-logotipa odločili za naravno zeleno barvo semena.

Paleta petih izbranih barv lepo predstavlja izbrane izdelke, raznolikost okolja in izžareva harmonijo zajeto v enem logotipu ter vzbuja zaupanje v vseh tistih, ki se zanimajo za obisk te regije.

Iz oblikovnega zornega kota je bilo pomembno, da vsi pod-logotipi od izdelka do izdelka skupno tvorijo harmonično oblikovno podobo. Na podlagi tega smo tudi pri skupni objavi izdelkov sledili poti, ki smo jo ubrali pri načrtovanju pot-logotipov in zato slikovna objava petih pod-logotipov sledi obliki kapljice.

Pomembno nam je bilo, da se tekom uresničitve projekta med elementi grafične podobe pojavijo „kabala” figurice, ki bodo pripravljene za nove načrtovane celodnevne festivale, zato smo med načrtovanjem šablon te tudi uporabili.

4.2.3. Pravilna uporaba logotipa

Pomemben del oblikovanja grafične podobe je bila poenostavitev uporabe oblikovanih elementov, k čemur smo pripravili predloge, ki prikazujejo možnosti uporabe logotipov vseh petih GardEN izdelkov v komunikacijskih materialih. Kot del projekta podpirajo sledeče dejavnosti promocijo GardEN regije:

- Oglaševanje, ki se navezuje na promocijo projektnih dejavnosti, v regionalnih in lokalnih strokovnih revijah, magazinih.
- Priprava marketinškega materiala za izvajane tematskih festivalov.
- Izdelava tematski strani s pomočjo grafičnih elementov v povezavi s petimi izdelki na spletni strani projekta.
- Priprava videa na treh tematskih področjih na območju regije GardEN.
- Tematski prospekti, ki vključujejo dobre nasvete in recepte za pet tematskih krogov.
- Izdelava posameznih promocijskih darilnih predmetov.
- Študijsko potovanje novinarjev.
- Google Adwords kampanja v namene promocije turističnih izdelkov paketov, dogodkov in predstavitev lokacij.

Z obzirom na projektne dejavnosti in načrtovane programske elemente smo v priročniku o celostni grafični podobi pripravili predloge za sledeče marketinške materiale:

- plakat,
- brošure,
- samostoječo tablo,
- vizitko.

Predloge nam zagotavljajo možnost, da jih lahko uporabljamo tekom komunikacije eno- in dvojezično, kar olajša stike z dvojezično skupnostjo na območju Prekmurja.

4.2.4. Prodajni in komunikacijski kanali ter sporočila

Projekt GardEN je že v fazi načrtovanja določil sporočilo, ki ga želi povedati obiskovalcem obmejnega območja, saj že besedna zveza ‘regija drobnih čudežev’ v podnaslovu načrtovanega programa najlepše opiše čezmejno sodelovanje.

Tekom uresničevanja projekta so bila uporabljena sledeča **komunikacijska sredstva**:

- Reklamni oglasi: Objava reklam v regionalnih in strokovnih časopisih in revijah.
- Google Adwords kampanja: Turistična promocija paketov izdelkov, dogodkov in prireditvenih mest.
- Plakat, letak: Predstavitev programa tematskih festivalov.
- Videofilm: Priprava kratkega videa na treh tematskih področjih na območju regije GardEN.
- Spletna stran: Izdelava tematskih podstrani za predstavitev petih izdelkov.
- Zloženska: Priprava tematskih materialov z informacijami in obvestili.
- Tematski prospekti, ki vključujejo dobre nasvete in recepte za pet tematskih krogov.
- Posamezni promocijski darilni predmeti. Izdelava posameznih darilnih predmetov za promocijo izdelkov.
- Študijsko potovanje: Predstavitev regije GardEN novinarjem.

Partnerji imajo izven tega možnost, da promovirajo projektne dogodke in pripravljene razvojne elemente. Postavljena je bila samostojna Facebook stran, partnerji razpolagajo z lastnimi spletnimi stranmi, na vsakem območju delujejo strokovne turistične organizacije in tudi izdelki tiskanih medijev predstavljajo možnost za predstavitev regije GardEN.

Za dejansko trženje razdelanih paketov izdelkov je nujno treba nadaljevati po poti doseženih rezultatov, saj bodo gostje začrtane poti prehodili le, če bodo organizatorji ali koordinacijske organizacije, ki bodo oglaševali programe, opravili vso potrebno delo za uresničitev programa.

Za trženje so možni sledeči kanali:

- Trženje, ki ga izvajajo regionalni ponudniki storitev, ki jih zanima tujski turizem.
- Posredno trženje po priporočilu organizatorjev programa paketov izdelkov.
- Neposredno trženje med gosti in proizvajalci izdelkov in ponudnikih storitev.

Za zagotovitev uspešnega trženja je treba storiti korak naprej, sodelujoči partnerji morajo izraziti skupne namere za to, da bi se lahko s programskim paketom vključili v ponudbo Lentija in Moravskih toplic. Za to so nujni organizacijski okvirji, določitev tržnih metod in oblikovanje tržnih predpisov.

Pri komunikaciji je pomembno, da se v vseh materialih oblikujejo skladna sporočila, h katerim priporočamo v primeru petih izdelkov sledeče:

- Glavno sporočilo: GardEN - Regija drobnih čudežev
- Sporočilo izdelka o bezgu: Dišeči in zdravilni bezeg - Droben čudež iz sveta vil
- Sporočilo izdelka v orhideji: Orhideja - Droben čudež iz tropskega sveta
- Sporočilo izdelka o vilinskih vrtovih: Vilinski vrtovi - Droben čudež z znanjem prednikov
- Sporočilo paketa izdelkov o gozdno-poljskih rožah: Gozdno-travniške cvetlice - Drobni čudeži na vsakem koraku
- Sporočilo izdelka o ajdi: Ajda - Droben čudež v majhnem semenu

4.2.5. Ciljne skupine paketov izdelkov

Če upoštevamo naravne danosti obeh področij in dejstvo, da obe osrednji mesti svoj tujski turizem gradita na bogastvu termalnih voda, je jasno, da lahko s paketi izdelkov nagovorimo podobne ciljne skupine na obeh straneh meje.

Primarne ciljne skupine so:

- **Turisti, ki jih zanimata wellness in zdravje**, so primarno iz starostnega obdobja 50+, toda na podlagi tendenc iz preteklih let lahko ugotovimo, da število mlajših, ki koristijo wellness storitve in želijo dodatnih aktivnih programskih možnosti, narašča. Kopališča obiščejo predvsem od spomladi do jeseni, kar sovпада s ključnim časovnim obdobjem tržnih možnosti paketov izdelkov.
- Družine z mlajšimi in starejšimi otroki, ki iščejo bogate programske možnosti in pri katerih se tekom obiska pojavi veliko število individualnih povpraševanj. V prvi vrsti preživijo svoj dopust poleti na vrhuncu sezone, sočasno s šolskimi počitnicami.
- **Kolesarski turisti** so v enaki meri domači in tuji obiskovalci, primarno iz starostnega obdobja med 25 in 50 leti, ki imajo radi aktivno preživljanje časa in se priključujejo na mednarodne kolesarske poti in ostale turistične mreže v časovnem obdobju med pomladjo in jesenjo.
- Predstavniki **zelenega turizma**, ki pokrivajo zelo širok spekter in se odločajo na podlagi kvalitete storitve. Pomembne ciljne skupine so šolske skupine, pohodniki, tekači, navdušenci nad hojo za moč, številne družine, katerim je pomembno, da svoj prosti čas preživijo v kvalitetnem naravnem okolju in ostali ljudje s podobnimi cilji iz starejših starostnih skupin.

Sekundarne ciljne skupine so člani tistih skupin, ki jim aktivno preživljanje prostega časa ni primarni cilj potovanja, ampak so na destinacijo prispeli iz različnih ciljev. Med njih štejemo udeležence na konferencah in dogodkih, ki pridejo k ponudnikom storitev za tujski turizem s ciljnim namenom in so v prvi vrsti v starostnem obdobju med 30 in 50 leti.

Pri ciljnih skupinah je torej priporočeno nagovoriti večji krog ljudi in trženje v prvi vrsti graditi na gostih iz obeh najbolj privlačnih točk, Lentija in Moravskih toplic; nagovoriti te goste je najpomembnejše.

Smiselno je zavestno graditi na predstavnikih mlajših starostnih obdobj, ki so dobro preskrbljeni, postavljajo zdravstveno ozaveščenost v ospredje in jih lahko privabimo s kakovostni programi polnimi doživetij.

5. Povzetek

Če povzamemo celoten proces v povezavi z marketinško strategijo, lahko povemo, da je možno pet izpostavljenih turistično privlačnih izdelkov uspešno vključiti v lokalno ponudbo in so lahko na njih osnovani programski paketi uspešni, v kolikor sodelujoči partnerji skupno najdejo najboljši način trženja.

Zapisi v strategiji dobro odražajo, da lahko na podlagi teh izdelkov razdelimo ponudbo regije GardEN na štiri sezone, hkrati pa se za programe, ki temeljijo na teh izdelkih, na območju partnerskih držav lahko pripravi takšen izpopolnjevalni program, ki še dodatno krepi celotno podobo drobnih čudežev. V strategiji smo gradili na raznolikost, saj lahko pri vsakem izdelku najdemo tisto sporočilo, tisto značilnost, ki je naredila grafično podobo edinstveno, a je zaradi nje delovala harmonično tudi kot del celotne regije GardEN.

S pripravljenim načrtom za upravljanje z obiskovalci in priročnikom za ekološko ozaveščenost smo ustvarili možnost, da lahko dolgoročno ohranimo naravne vrednote območja in raznolikost pokrajine. Povzeli smo cilje in nasvete, ki vzpodbujajo izpolnjevanje načel trajnosti, da lahko gostje te regije občudujejo čudeže narave in s seboj v srcih odnesejo doživetja.

Na splošno lahko povemo, da ima GardEN - Regija drobnih čudežev ob upoštevanju načel „slow turizma“ vse za vzpostavitev trajnostnega turističnega območja, ki ima centra v mestih Moravske toplice in Lenti, in se z uresničitvijo projekta odpirajo priložnosti za sodelovanje, ki bo uspešno tako za goste kot tudi za ponudnike storitev.